

บทบาทของพิธีรำผีในการสืบทอดวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายมอญ

สภาพสังคมและชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยเชื้อสายมอญหมู่บ้านเวชะราวในปัจจุบัน ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตไปมาก อันเนื่องมาจากการพัฒนาและกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว ทั้งการกลืนกลายวัฒนธรรมตะวันตก วัฒนธรรมไทยมาสู่วัฒนธรรมมอญ การติดต่อค้าขาย การศึกษา จนทำให้คนในชุมชนหลงลืมเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนไป ดังนั้น ผู้นำของชุมชนจึงได้พยายามฟื้นฟูเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างความเข้มแข็งและการธำรงชาติพันธุ์ของชาวมอญไว้ทุกวิถีทาง วิธีหนึ่งซึ่งสามารถแสดงอัตลักษณ์ของชาวมอญไว้ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์มากที่สุด คือ การจัดพิธีรำผีของชาวมอญหมู่บ้านเวชะราว ที่ปฏิบัติกันเป็นประจำเสมอมา

4.1 สภาพความเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้านเวชะราว

คนมอญที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทยสามารถผสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมและสังคมไทยได้เป็นอย่างดี สืบเนื่องมาจากปัจจัยที่ว่า ชาวมอญเป็นชนเผ่ามองโกลอยด์เช่นเดียวกับคนไทยมีรูปร่างหน้าตาคล้ายคลึงกับคนไทย มีอาชีพเป็นเกษตรกรในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยกันตลอดจนนับถือพุทธศาสนาลัทธิเถรวาทเหมือนกัน นอกจากนี้ ยังได้รับอิทธิพลอารยธรรมอินเดียเช่นเดียวกันซึ่งทำให้มีวัฒนธรรมไม่ห่างไกลกันนัก จะเห็นได้ว่า ในระยะแรกๆ ชาวมอญที่อพยพเข้ามาเหล่านั้นยังมีการติดต่อกับคนไทยน้อยมากจึงสามารถรักษาความเป็นมอญไว้ได้ แต่ภายหลังเมื่อมีการติดต่อกับคนไทยมากขึ้นแล้ว ปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวเป็นปัจจัยที่ช่วยให้ชาวมอญมีการปรับตัวหรือถูกกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย¹

คนมอญในหมู่บ้านเวชะราวก็เช่นเดียวกัน ปัจจุบันมีการผสมกลมกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย เช่น การถือสัญชาติไทยเนื่องจากรัฐบาลกำหนดให้ผู้ที่เกิดในประเทศไทย ไม่ว่าจะมิบิดามารดาสัญชาติใดก็ตามให้ถือว่าเป็นคนไทยทุกคน ดังนั้น จากการสำรวจสัมภาษณ์ประชากรของคนในหมู่บ้านเวชะราวพบว่า มีสัญชาติไทยทุกคน

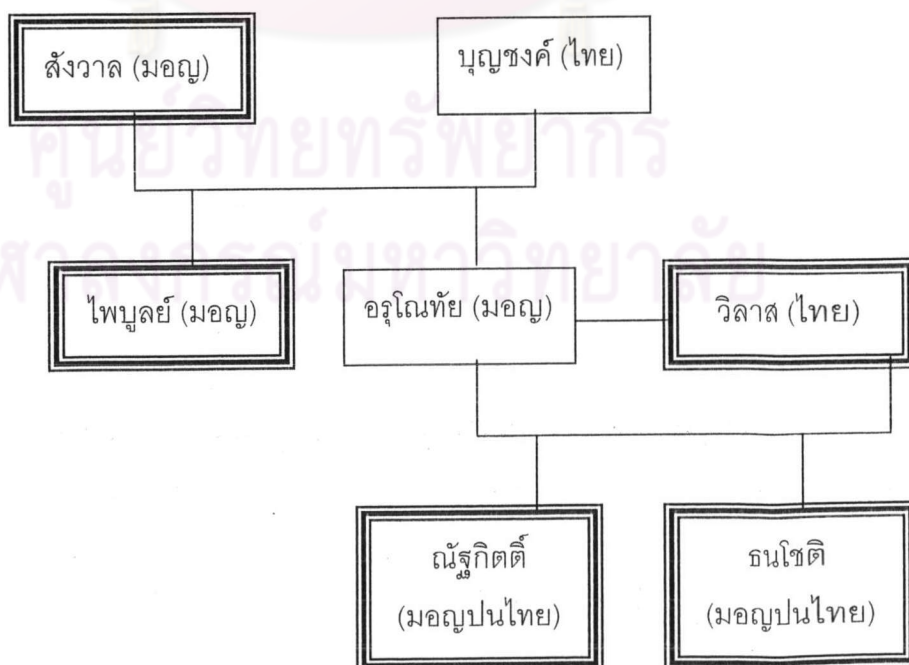
¹ สุภรณ์ โอเจริญ, *มอญในเมืองไทย*, กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2541.

แต่เดิมคนมอญไม่ค่อยได้ติดต่อกับคนนอกชุมชน หรือต่างชาติพันธุ์เท่าไรนัก การแต่งงานในสมัยก่อนจึงเป็นการแต่งงานกับคนในชุมชนเดียวกัน ชาติพันธุ์เดียวกัน จึงไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางชาติพันธุ์

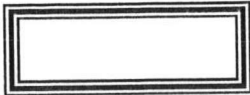
ครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายมอญ เป็นครอบครัวที่อยู่รวมกันเป็นระบบเครือญาติ ไม่ว่าจะป็นญาติทางสายโลหิตหรือญาติทางการแต่งงาน(คู่สมรส) ซึ่งถือเป็นญาติตระกูลเดียวกัน เพราะเมื่อฝ่ายหญิงแต่งงานแล้วจะต้องย้ายมานับถือผีตระกูลเดียวกับครอบครัวของสามี แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ได้ตัดญาติขาดมิตรกับตระกูลเดิม เพียงแต่ไม่ได้นับถือผีของตระกูลเดิมแล้วเท่านั้น

ขนาดครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายมอญมักเป็นครอบครัวใหญ่หรือครอบครัวขยาย เนื่องจากในสมัยก่อนชาวมอญมักจะประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม จึงต้องใช้แรงงานของคนในครอบครัว เมื่อแต่งงานแล้วฝ่ายชายจะรับฝ่ายหญิงเข้ามาอยู่ในบ้านช่วยกันทำมาหากิน อีกประการหนึ่งเป็นเพราะว่า ชาวมอญมีความกตัญญูรู้คุณบิดามารดาและบรรพบุรุษ ดังนั้น จึงไม่นิยมแยกบ้านไปอยู่ที่อื่น แต่ถ้ามีบุตรหลายคนบุตรคนรองเมื่อแต่งงานแล้วอาจจะแยกบ้านไป โดยปลูกใหม่ใกล้ๆกับบริเวณบ้านเดิม ส่วนบ้านของพ่อแม่มักจะตกเป็นของบุตรชายคนโต เพราะจะต้องสืบตระกูลในการนับถือผีต่อไป แต่ปัจจุบันอาจไม่เป็นเช่นนั้นก็ได้ ตามที่สำรวจพบว่า บุตรคนโตที่เป็นที่พึงคอยดูแลยามแก่เฒ่าได้ ไม่ว่าจะป็นชายหรือหญิง ก็จะได้รับมรดกเป็นบ้านหลังเดิมไป

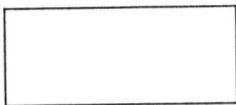
ตัวอย่างการกลืนกลายจากชาติพันธุ์มอญเป็นชาติพันธุ์อื่น

หมายเหตุ

แทนเพศชาย

แทนเพศหญิง

ปัจจุบันนี้ชาวมอญสมรสกับคนต่างชาติ ต่างศาสนาในช่วงระยะหลังมากขึ้น ทำให้เกิดการกลืนกลายเป็นชาติพันธุ์อื่นไปเป็นจำนวนมาก บางคนต้องเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอื่นตามสามีหรือภรรยาไปก็มี ลูกหลานของหมู่บ้านเวชะราวรูนปัจจุบันที่ถือว่าเป็นมอญแท้ ในกลุ่มอายุไม่เกิน 30 ปี มีเพียงร้อยละ 2 เท่านั้นที่ยังสืบเชื้อสายมาจากพ่อที่เป็นมอญ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม คนที่แยกตัวออกไปจากชุมชนเหล่านั้นยังมีจิตสำนึกในความเป็นมอญอยู่ ดังนั้น เมื่อถึงพิธีรำผี คนเหล่านั้นก็จะกลับมาร่วมงานเพื่อแสดงความกตัญญูต่อตระกูลเดิมของตน

คนมอญจะมีการสืบเชื้อสายทางผู้ชาย จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า นายสังวาลเป็นคนมอญแม้จะสมรสกับนางบุญซ่งซึ่งเป็นคนไทย แต่ลูกชายก็คือนายไพบูลย์ และลูกสาวก็คือนางอรุณทัยก็ยังคงเป็นมอญอยู่ เมื่อนางอรุณทัยสมรสกับนายวิลาศซึ่งเป็นคนไทย ลูกชายทั้งสองก็คือ เด็กชายณัฐกิตติ์และเด็กชายธนโชติจึงกลายเป็นคนมอญปนไทย เพราะคนมอญไม่สามารถสืบเชื้อสายทางผู้หญิงได้ แต่ถ้านายไพบูลย์สมรสกับหญิงชาติพันธุ์ใดก็ตาม ลูกที่เกิดมาก็ยังคงเป็นมอญแท้เพราะสืบเชื้อสายมอญมาจากบิดา

การศึกษาก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อสำนึกและอัตลักษณ์ความเป็นมอญอย่างยิ่ง การจัดระบบการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ โดยเฉพาะการศึกษาระดับมัธยมศึกษาทำให้เด็กต้องทำกิจกรรมต่างๆตามที่โรงเรียนจัดให้ โดยกิจกรรมบางอย่างหรือการบ้านที่คุณครูให้ นั้น อาจทำให้เด็กไม่มีเวลาว่างที่จะมาเรียนภาษามอญในตอนเย็น หรือในวันเสาร์-อาทิตย์ อีกทั้งในบางครอบครัวที่กำลังจะถูกกลืนกลายเป็นคนไทยอันเนื่องมาจากการสมรสกับคนไทยก็จะไม่ค่อยเห็นความสำคัญของการเรียนภาษามอญ เพราะคิดว่าไม่ได้ใช้ในชีวิตประจำวัน ไม่ได้ใช้ในการประกอบอาชีพและการมีปฏิสัมพันธ์กับคนนอกชุมชนจึงไม่ได้ส่งเสริมให้ลูกเรียนภาษามอญ

โดยเฉพาะการเขียน การอ่าน ปัจจุบันในชุมชนवेशะราวผู้สูงอายุบางคนยังคงพูดภาษามอญกันอยู่ แต่อ่านและเขียนภาษามอญได้ด้วยนั้นมีน้อย ผู้ที่ยังพูด เขียน และอ่านภาษามอญได้ยังคงมีอยู่บ้างในหมู่ผู้ที่มีความรู้ทั้งหลาย ผู้ที่มีความสนใจจริงในเรื่องของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมมอญ และพระสงฆ์เชื้อสายมอญบางรูปเท่านั้น ผลจากการสำรวจพบว่ามีคนที่ยังรู้ภาษามอญในชุมชนคิดเป็นอัตราส่วนได้ดังนี้

ตารางที่ 3

ความสามารถในด้านการใช้ภาษามอญของชาวบ้านवेशะราว

การใช้ภาษามอญ	ดี	พอใช้	ได้บ้าง	ไม่ได้เลย	หมายเหตุ
การฟัง	29	40	12	19	คิดเป็นร้อยละ
การพูด	14	32	23	31	จากข้อมูลของ
การอ่าน	8	13	44	35	กลุ่มตัวอย่าง
การเขียน	4	12	15	69	

จากตารางพบว่า ความสามารถของชาวบ้านवेशะราวในเรื่องการฟังนั้นอยู่ในลำดับสูงที่สุด เนื่องจากสมาชิกของครอบครัวบางคนยังคงพูดภาษามอญกันอยู่ กับสามี ภรรยา ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน ดังนั้น ถึงแม้ว่าจะอ่าน เขียนไม่ได้ แต่กระบวนการเรียนรู้ทางภาษาโดยวิถีธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่ง ที่ทำให้เด็กรุ่นใหม่ยังคงพอที่จะฟังภาษามอญบางคำ บางประโยครู้เรื่องบ้าง ส่วนการเขียนที่เป็นลำดับท้ายสุดนั้น คงเป็นเพราะโรงเรียนในตำบลบางฟัง ปัจจุบันไม่ได้มีการสอนภาษามอญแล้ว คงมีแต่การเรียนภาษามอญที่วัดแคเท่านั้น ซึ่งพระอาจารย์ที่วัดแคก็ยินดีที่จะสอนให้แก่ผู้ที่มีความสนใจจริง ดังนั้น เมื่อไม่มีการบังคับให้เรียนหรือใส่ไว้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรเด็กๆ ก็เห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเรียน จึงไม่สนใจจะเรียนกัน

ส่วนขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมในด้านอื่นๆ ก็กำลังจะเสื่อมลง เนื่องจากคนในชุมชนได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น จึงทำให้เด็กรุ่นใหม่บางคนมองเรื่องการถือผีเป็นเรื่องไร้สาระ ไม่มีเหตุผล แต่ก็ยังคงเข้าร่วมพิธีรำผีของหมู่บ้านอยู่ ตามบิดามารดา ปู่ย่าตายาย ที่ยึดถือปฏิบัติกันสืบมา นอกจากนี้ผู้ที่สืบทอดหน้าที่การเป็น "ไต้ง" และ "ร่างทรง" ปัจจุบันก็เหลือน้อยเต็มที บางท้องถิ่นแทบหาไม่ได้เลย จึงทำให้การประกอบพิธีรำผีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนับถือผีสูญหายไปมากที่สุด ซึ่งในอำเภอพระประแดงก็มีเฉพาะที่หมู่บ้านवेशะราวเท่านั้นที่ยังประกอบพิธีรำผีอยู่

การประกอบอาชีพที่เปลี่ยนไปก็เป็นปัจจัยหนึ่ง ที่มีผลต่อการสูญเสียทางอัตลักษณ์มอญ เมื่อชาวมอญอพยพเข้ามาอยู่ในอำเภอพระประแดง ชาวมอญมักจะนิยมตั้งหลักแหล่งอยู่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองลัดหลวง ลักษณะที่ดินบริเวณนั้นเป็นที่ราบลุ่ม และมีดินฟ้าอากาศที่คล้ายคลึงกับในประเทศไทย ชาวมอญจึงนิยมประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรมเสียเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนั้น รัฐบาลก็ยังเปิดโอกาสให้ชาวมอญประกอบอาชีพอื่นๆ ได้อย่างเสรี เช่น ค้าขาย รับราชการ

จากการที่สภาพสังคมได้เปลี่ยนไปจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมแบบอุตสาหกรรมนั้น ทำให้การประกอบอาชีพของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปด้วย จากการสำรวจภาคสนามในช่วงเดือนเมษายน พ.ศ.2546 พบว่า ปัจจุบันอาชีพทางเกษตรกรรมของชาวมอญในหมู่บ้านลดลงมาก อาชีพที่พบมากที่สุดในปัจจุบันคือ รับราชการ ทั้งในหน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ รองลงมาคือพนักงานบริษัทและเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม จากเดิมที่บิดาเป็นฝ่ายหาเลี้ยงแต่เพียงผู้เดียว มารดาและปู่ย่าตายายจะคอยอบรมเลี้ยงดูเด็กอยู่ที่บ้าน สร้างความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมของมอญที่เด็กๆ ครอบรู้ เช่น ภาษา ประเพณี การละเล่น ฯลฯ แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนไป การประกอบอาชีพของคนในหมู่บ้านจึงเปลี่ยนจากอาชีพทางการเกษตรมาเป็นการค้าขาย เป็นลูกจ้างตามบริษัทหรือโรงงานต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นมากมายในอำเภอพระประแดง และพื้นที่ใกล้เคียง บางครอบครัวมารดาต้องออกไปทำงานด้วยเพื่อเพิ่มพูนรายได้ให้กับครอบครัว เพียงพอต่อการครองชีพที่สูงขึ้น ส่งผลให้กระทบต่อความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว และมีผลต่อการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากพ่อแม่ไปสู่ลูกด้วย

ปัจจุบัน ความเจริญทั้งทางการศึกษาและเทคโนโลยีสารสนเทศ และวัฒนธรรมตะวันตก ได้หลั่งไหลเข้าสู่ทุกหัวระแหงของอำเภอพระประแดง แม้บางพื้นที่ เช่น ในหมู่บ้านเวชะราวจะพยายามดำรงชีวิตแบบเรียบง่ายก็ตาม แต่บางครั้งก็ไม่อาจที่จะต้านทานกระแสความเจริญของสังคมเมืองได้ เนื่องจากคนในหมู่บ้านมีการพบปะติดต่อกับคนในตัวเมืองอยู่ตลอดเวลา การคมนาคมสะดวกขึ้นมากกว่าแต่ก่อน ถึงแม้ว่าจะไม่มีรถยนต์เล่นในหมู่บ้านก็ตาม เนื่องจากลักษณะทางเข้าหมู่บ้านเป็นสะพานสูงชัน และเมื่อข้ามไปแล้วทางในหมู่บ้านก็แคบมาก กว้างประมาณ 2 เมตร แต่ปัจจุบันรถจักรยานยนต์เข้าออกในหมู่บ้านมากขึ้น จากเดิมที่เคยสัญจรไปมาด้วยการเดินหรือรถจักรยานจากปากทางมาสู่หมู่บ้านของตนเอง บางครอบครัวใช้การสัญจรไปมาระยะสั้นๆ จากบ้านไปตลาดด้วยเรือพาย หมู่บ้านที่เคยเงียบสงบจึงถูกรบกวนด้วยมลภาวะทางเสียง สูญเสียความสงบจากเดิมไปมากทีเดียว

การสร้างบ้านเรือนในหมู่บ้านก็เช่นกัน ในสมัยก่อนบ้านของชาวมอญจะปลูกสร้างด้วยไม้ ลักษณะตัวเรือนจะเป็นบ้านชั้นเดียวยกพื้นสูง มีใต้ถุนไว้ทำครัวหรือนั่งเล่นได้ ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ก็จะใช้บริเวณใต้ถุนบ้านจัดเป็นบ่อนสระบัว สำหรับบันไดบ้านของมอญที่เป็นบ้านรุ่นเก่า

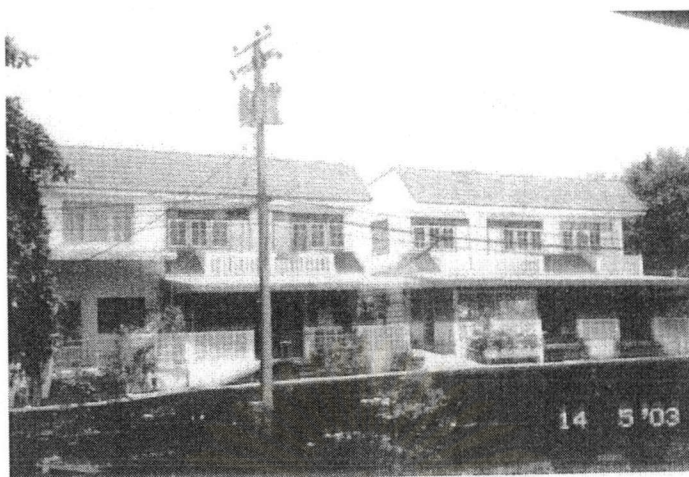
บันไดจะไม่นิยมทอดลงทางด้านทิศตะวันตกเพราะชาวมอญถือว่าไม่เป็นมงคล เนื่องจากเป็นทิศของคนตายตามคติดั้งเดิมที่มีความเชื่อสืบทอดกันมา ปัจจุบันความนิยมในการปลูกบ้านไม้ลดน้อยลง ดังนั้นจึงพบว่าบ้านหลังใหญ่ๆ ที่ปลูกสร้างในช่วงหลังนี้จึงเป็นบ้านตึกเสียส่วนใหญ่ มีการปลูกสร้างทาว์นเฮาส์และบ้านเช่าเพื่อรองรับประชาชนที่เข้ามาทำงานตามโรงงานในอำเภอพระประแดงมากขึ้นด้วย จากผลสำรวจของสำนักงานผังเมืองพบว่า ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2518 - 2523 เทศบาลเมืองพระประแดงมีการใช้เนื้อที่เพื่อสร้างอาคารประเภทอุตสาหกรรมสูงกว่าเทศบาลใด รวมทั้งมีการใช้พื้นที่เพื่อกิจกรรมต่าง ๆ ในอัตราเพิ่มเฉลี่ยถึงร้อยละ 85² พื้นที่บริเวณริมคลองลัดหลวง ตำบลบางพิงมีลักษณะการใช้ที่ดินเป็นย่านพาณิชย์กรรมและย่านพักอาศัย ตลอดจนเป็นที่ตั้งของหน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา สถาบันการเงิน จึงทำให้หมู่บ้านเวชะราวซึ่งอยู่ในตำบลบางพิงได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้ด้วย

ภาพประกอบที่ 35

ภาพหมู่บ้านเวชะราวบริเวณฝั่งซ้ายของสะพานข้ามคลอง ที่คงยังสภาพเดิมมาจนถึงปัจจุบัน

² ชลิตภากร วีรผลิน และคณะ. การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนากรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525-2529 , รายงานวิจัยของผังเมือง สำนักงานปลัดกรุงเทพมหานคร , กทม. 2524.

ภาพประกอบที่ 36

ภาพทาวน์เฮ้าส์ที่สร้างขึ้นใหม่ในหมู่บ้านเวชะราว บริเวณฝั่งขวาของสะพานข้ามคลอง

4.2 การสื่อความหมายและอัตลักษณ์ความเป็นมอญที่สะท้อนจากพิธีรำผี

จากการศึกษาพิธีรำผีบวงสรวงเจ้าพ่อเจ้าแม่เวชะราวได้ทำให้เห็นว่า พิธีรำผีเป็นกลไกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งในการช่วยสร้างสำนึกของความเป็นมอญ จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัย และแบบสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมพิธีรำผี เมื่อวันที่ 27 เมษายน 2546 ทำให้เห็นวิธีการสื่อความหมายและอัตลักษณ์ของชาวมอญผ่านพิธีรำผีในวันนั้น ดังนี้

1. เครื่องแต่งกาย

- เครื่องแต่งกายของผู้เข้าร่วมพิธีรำผี

ลักษณะการแต่งกายของผู้เข้าร่วมพิธีในวันนั้นแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

- กลุ่มที่แต่งกายตามแบบมอญโบราณ

คนกลุ่มนี้เป็นชาวมอญแท้และชาวไทยเชื้อสายมอญที่เข้ามาเข้าพิธีแบบมีส่วนร่วม ทั้งที่อยู่ในหมู่บ้านเวชะราวและหมู่บ้านใกล้เคียง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่พยายามจะสืบทอดเอกลักษณ์การแต่งกายแบบมอญโบราณไว้ อีกส่วนเป็นหนุ่มสาวและเด็กที่ครอบครัวให้การสนับสนุนและปลูกฝังให้อนุรักษ์การแต่งกายแบบมอญ ส่วนบางคนแต่งมาเพื่อรำถวายในพิธี เนื่องจากได้เคยบนบานศาลกล่าวไว้ หลังจากที่ได้รับผลจึงได้มาร่วมพิธีเพื่อรำถวายแต่เจ้าพ่อเจ้าแม่เพื่อแสดงความขอบคุณ

ลักษณะการแต่งกาย

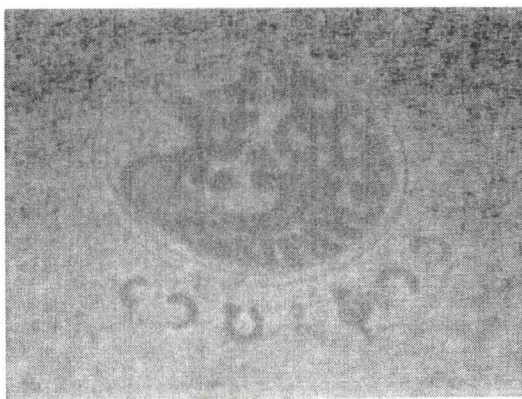
ชาย - สวมเสื้อคอกลม (คอพวงมาลัย) แขนสั้น สีพื้น นุ่งผ้าลอยชาย จับจีบแบบหน้านาง สีพื้นเช่นกัน ผ้าคาดเอวเป็นผ้าพื้นสีอะไรก็ได้ มีผ้าคล้องคอพาดไหล่ทั้งสองข้างไปข้างหลัง หรือสวมเสื้อแขนยาวแบบป้ายหน้าสีพื้น ปล่อยชายออกนอกผ้าถุง นุ่งผ้าโสร่งตาหมากรุก (ดูภาพประกอบที่ 37)

ภาพประกอบที่ 37

นายสมพิศ มงคลพันธุ์ ชาวไทยเชื้อสายมอญ แต่งชุดประจำชาติมอญมาร่วมงาน

หญิง - สวมเสื้อแขนยาวแบบป้ายหน้าสีพื้น ถ้าเป็นกลุ่มผู้สูงอายุมักนิยมสวมเสื้อสีขาวหรือสีอ่อน ส่วนเด็ก ๆ นิยมสวมใส่เสื้อสีสดใส นุ่งผ้าถุงกรอมข้อเท้า นิยมนุ่งผ้าพื้นโดยเฉพาะสีแดงมีเชิงด้านล่าง ตามชนบทของมอญ

ภาพประกอบที่ 38

สัญลักษณ์รูปหงส์บนอกเสื้อของวัยรุ่นเวชะราว

- กลุ่มที่แต่งกายตามแบบมอญรุ่นใหม่

คนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยรุ่นที่เป็นคนไทยเชื้อสายมอญ คนกลุ่มนี้แม้จะมีสำนึกทางชาติพันธุ์ว่าตนเองมีเชื้อสายมอญ แต่ถ้าให้แต่งกายแบบมอญแท้ก็ไม่มีใครจะยอมแต่ง เด็กกลุ่มนี้ได้รวมกลุ่มกันขึ้นแล้วจัดทำเสื้อยืดขึ้นมา โดยด้านหน้าเป็นรูปหงส์สีแดงตัวเล็กอยู่ที่อกเสื้อด้านซ้าย (ดูภาพประกอบที่ 38) ได้รูปหงส์เขียนคำว่า “เวชะราว” อันเป็นสัญลักษณ์หมายถึงชาวไทยเชื้อสายมอญในหมู่บ้านเวชะราว ด้านหลังพิมพ์ด้วยตัวอักษรมอญสีแดง

- กลุ่มที่แต่งแบบธรรมดา

คนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านในหมู่บ้านเวชะราวทั้งที่มีเชื้อสายมอญและคนไทย ส่วนใหญ่เป็นเด็กเล็ก วัยรุ่น และผู้ใหญ่อายุไม่เกิน 50 ปี อีกส่วนหนึ่งเป็นชาวบ้านที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ และพวกที่เข้ามาร่วมพิธีเป็นครั้งแรก เป็นการเข้าร่วมพิธีแบบไม่มีส่วนร่วม แค่มาสั่งเกตการณ์ มาด้วยความสนใจจึงเป็นการร่วมพิธีในระยะเวลาสั้นๆแล้วก็กลับไป คนกลุ่มนี้เห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่ต้องแต่งกายแบบมอญ เพราะตนเองแค่มาร่วมชมพิธีด้วยความสนใจเท่านั้น ไม่ได้คิดจะมีส่วนร่วมในพิธีแต่อย่างใด

ในเวลาปกติ ชาวมอญหมู่บ้านเวชะราวต่างก็แต่งกายเหมือนกับคนไทย ยกเว้นแต่ในช่วงเทศกาลหรือพิธีกรรมของชาวมอญ ก็จะแต่งกายด้วยชุดประจำชาติ การนุ่งโสร่งเป็นสัญลักษณ์ทางชาติพันธุ์มอญอย่างหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นถึงขอบเขตวัฒนธรรมมอญ การที่ชาวบ้านนุ่งโสร่งอยู่ในหมู่บ้านใส่ร่วมพิธีกรรม นั้นแสดงให้เห็นว่าเขากำลังอยู่ในขอบเขตของวัฒนธรรมมอญ แต่เมื่อชาวมอญเหล่านี้ออกไปนอกบ้าน หรือร่วมกิจกรรมพิธีกรรมของคนไทย ทุกคนก็จะพากันแต่งกายแบบไทยเพื่อแสดงให้เห็นว่าเขากำลังอยู่ในขอบเขตของวัฒนธรรมไทย ลักษณะเช่นนี้ถือเป็นการกลมกลืน

ทางวัฒนธรรม เพื่อปรับตัวและแสดงการยอมรับสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่ตนเข้าไปมีส่วนร่วม
นั้น

- เครื่องแต่งกายของผู้ที่รำถวาย

ตามที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 2 ว่า บรรพบุรุษของชาวมอญในพระประแดงประมาณ
ร้อยละ 43 นั้น มีถิ่นฐานเดิมมาจากกรุงหงสาวดี ซึ่งถ้าย้อนกลับไปพิจารณาในเรื่องของการนับถือผี
บรรพบุรุษของชาวมอญกลุ่มนี้แล้วจะทราบว่า ชาวมอญที่อาศัยอยู่ในกรุงหงสาวดีนั้น จะเป็นพวกที่
บูชาผีผ้า จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่เป็นชาวบ้านเวชะราว ทำให้พออนุมานได้ว่า บรรพบุรุษของ
เขาเหล่านั้น ส่วนใหญ่แล้วนับถือผีผ้าเช่นกัน เนื่องจากเราจะพบว่าในพิธีรำผีประจำปีของหมู่บ้าน
ชาวบ้านจะพากันนำเสื้อผ้าของบรรพบุรุษที่ตนเก็บรักษาไว้มาร่วมพิธี โดยวางรวมใส่ในหีบผ้า
กองกลาง ทั้งนี้ ก็เพื่อให้ผู้ที่ทำหน้าที่รำถวายหรือร่างทรงได้เลือกหยิบใส่

ในการเลือกเสื้อผ้าที่ใส่ในการรำแต่ละชุด แต่ละคนนั้น จะมีความแตกต่างกันแล้วแต่
ว่าจะถูกกำหนดให้รำเป็นใคร โดยจะกำหนดเฉพาะคนที่รำเป็นเจ้าพ่อเจ้าแม่เท่านั้น ซึ่งเจ้าพ่อเจ้าแม่
แต่ละองค์จะมีความแตกต่างกันดังนี้

เจ้าพ่อเวชะราว จะถูกกำหนดให้ใส่เสื้อผ้าสีแดงทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็น เสื้อ ผ้าถุง ผ้า
คาดเอว และผ้าโพกศีรษะ โดยชาวมอญมีความเชื่อกันว่า สีแดงเป็นสีของเจ้าพ่อ ถ้าในกรณีที่เจ้าพ่อ
หลายองค์มาประชุมอยู่ด้วยกัน ให้เจ้าพ่อที่จัดว่ายิ่งใหญ่หรือมีอำนาจมากที่สุด สวมชุดสีแดงเพียง
องค์เดียว เช่น ในการรำผี 3 ถาด หรือ อะละทาน จะมีการกล่าวเชิญเจ้าพ่อหลักเมือง เจ้าพ่อต่างๆที่
เจ้าภาพนับถือ และเชิญวิญญาณผู้ล่วงลับไปแล้วมาในพิธี ผู้ที่รำเป็นเจ้าพ่อหลักเมืองคนเดียว
เท่านั้นที่มีสิทธิ์ใส่ชุดรำสีแดง ส่วนคนอื่นๆจะใช้สีอะไรก็ได้ที่ไม่ใช่สีแดง

เจ้าแม่เวชะราว จะถูกกำหนดให้ใส่ผ้าถุงสีแดง แต่หมอลบสีชมพู สาเหตุที่ใช้สีโ
ชมพูนั้นเนื่องจากรูปสลักไม้ของเจ้าแม่เวชะราวหรือเจ้าแม่กาวซอนั้น หมอลบสีชมพูเช่นกัน การที่ผู้
รำถวายแต่งชุดสีแดงด้วยกันจึงเป็นเสมือนตัวแทนของเจ้าแม่ ซึ่งทำให้ผู้ที่มาร่วมงานสังเกตได้ง่ายขึ้น
ด้วยว่าใครรำเป็นเจ้าพ่อเจ้าแม่องค์ใดจากการสังเกตสีเสื้อผ้านั้นเอง

เจ้าพ่อฮะร่วย จะถูกกำหนดให้ใส่เสื้อผ้าสีเขียวทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็น เสื้อ ผ้าถุง ผ้า
คาดเอว และผ้าโพกศีรษะ เนื่องจากมีตำนานของหมู่บ้านเล่าสืบต่อมาว่า เจ้าพ่อฮะร่วยนั้นผูกคอต
ตายกับกิ่งไม้โดยในวันนั้นได้สวมชุดสีเขียวทั้งหมด ดังนั้น ในพิธีนี้ผู้รำเป็นเจ้าพ่อฮะร่วยจึงต้องสวม
เสื้อผ้าสีเขียว

เจ้าพ่อขุนทอง จะถูกกำหนดให้ใส่เสื้อผ้าสีชมพูทั้งหมด ทั้งนี้ไม่มีคำยืนยันจากผู้
หนึ่งผู้ใดอย่างแน่นอนว่าทำไมจึงต้องสวมชุดสีนี้ จึงได้ตั้งข้อสันนิษฐานไว้ 2 ข้อคือ อาจจะเป็นเพราะ
วันที่ท่านเสียชีวิตอาจจะใส่เสื้อผ้าสีชมพู หรืออาจจะเป็นไปได้ว่า การที่เลือกชุดสีชมพูมาให้ใส่นั้นเป็น

เพราะต้องการให้เห็นความแตกต่างระหว่างเจ้าพ่อแต่ละเจ้าพ่อ ซึ่งจะทำให้สังเกตได้ง่ายว่าเป็นเจ้าพ่อองค์ใด

บริวารของเจ้าพ่อเจ้าแม่ สวมเสื้อผ้าสีใดก็ได้ แต่ต้องไม่ให้ซ้ำกับเจ้าพ่อเจ้าแม่ที่กล่าวไปแล้วทั้งสองค์ ส่วนใหญ่ผู้ที่มีหน้าที่ช่วยผู้ร้ายแต่งตัวจะเลือกเสื้อผ้าที่มีสีไม่ซ้ำกันให้ เช่น ผ้าสไบสีเหลือง ผ้านุ่งสีชมพู ผ้านาคาเดวสีเขียว เป็นต้น

จากการวิเคราะห์เครื่องแต่งกายของผู้ที่มีหน้าที่ร้ายถวายแต่ละคน ทำให้พอสรุปได้ว่าการเลือกชุดเครื่องแต่งกายของเจ้าพ่อเจ้าแม่นั้น จะต้องเรียงลำดับตามความสำคัญของแต่ละองค์ และมักจะมีสีเดียวกันทั้งหมด โดยมีองค์ประกอบอื่น ๆ ในการช่วยพิจารณาเลือกเสื้อผ้าอีก เช่น ในวันที่ตายสวมชุดสีอะไรก็จะใส่สีนั้นในการร้ายถวาย ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อของคนทั่วไปที่ว่า เมื่อเรามีโอกาสเห็นหรือฝันถึงผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว เรามักจะเห็นว่าผู้นั้นได้สวมชุดในวันที่ตายหรือชุดที่เราสวมให้หลังจากตายแล้วเสมอ

ส่วนความสำคัญของผ้าที่นำมาเป็นเครื่องแต่งกายให้แก่ผู้รำนั้น ก็นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นที่ทราบกันแล้วว่า ชาวบ้านในหมู่บ้านนี้ส่วนใหญ่จะนับถือผีฟ้า ดังนั้น แต่ละบ้านจึงมีเสื้อผ้าที่ได้รับการส่งต่อจากรุ่นหนึ่งมาสู่อีกรุ่นหนึ่งเรื่อยมา เสื้อผ้าชิ้นใดที่เก่าหรือขาดก็ต้องทำการซ่อมแซม หรือถ้าชำรุดทรุดโทรมมากก็ต้องซื้อใหม่มาทดแทนของเดิม เมื่อถึงวันที่มีพิธีรำผีก็จะพากันนำเสื้อผ้าที่เก็บรักษาไว้มาร่วมพิธี คล้ายๆกับธรรมเนียมทางพุทธที่เรามักจะนำอัฐิของบรรพบุรุษไปวัดเพื่อทำพิธีบังสุกุล เป็นการระลึกถึงบรรพบุรุษและอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษนั่นเอง ผ้าในพิธีนี้จึงมีความหมายมากกว่าเครื่องแต่งกายของผู้รำนั่น แต่ยังทำให้เราได้ทราบถึงที่มาและบรรพบุรุษของชาวมอญกลุ่มนี้ด้วย

2. การรำ

ในระยะเริ่มแรก พิธีกรรมได้สะท้อนให้เห็นถึงความหวาดกลัวต่อภัยธรรมชาติ ตลอดจนต้องการเอาชนะสิ่งเหล่านั้น การประกอบพิธีกรรมจะแสดงออกด้วยการกระทำ ด้วยท่าทางเพื่อสื่อความหมาย ต่อมาเริ่มมีคำพูดและขับลำเป็นทำนอง มีดนตรีและพ็อนรำประกอบในสมัยต่อมา โดยส่วนใหญ่แล้วพบว่า การรำรำในพิธีกรรมมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน คือการวิงวอนขอร้องให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยขจัดเคราะห์และบันดาลความสุขความเจริญมาสู่ผู้ร่วมในพิธี ดังนั้น เพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์พึงพอใจจึงบวงสรวงเครื่องเซ่นและการรำรำที่อ่อนช้อย

การรำที่ปรากฏในพิธีรำผี แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

1. การรำของช่างทรง
2. การรำของผู้ร้ายถวาย

- การรำของร่างทรง

เป็นทำรำที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ตามอารมณ์ความรู้สึกของร่างทรงในขณะนั้น ไม่ใช่การทำรำที่มีแบบแผน แต่จะมีอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการรำแต่ละชุดเพื่อแสดงว่า การรำชุดนั้นกำลังสื่อความหมายอะไร โดยร่างทรงแต่ละคนก็จะมีทำรำที่แตกต่างกันไป สุจิตต์ วงษ์เทศ ได้กล่าวถึงการพ้อนรำในพิธีกรรมไว้ว่า

“การพ้อนนั้นมิได้ตั้งใจจะให้มีเรื่องราวเข้ากับคำขับลำที่ร้อง กิจกรรมที่แสดงออกมาจึงยังไม่จำเป็นต้องมีเรื่องราวที่เป็น นิยาย ดังตัวอย่างการพ้อนเข้าทรง *ปวงผี* ซึ่งจะมีช่างขับลำเป็นเรื่องราววิงวอนร้องขอบางสิ่งบางอย่างที่ต้องการ แต่กิจกรรมของบรรดาผู้พ้อนจะมีลักษณะเสรีและอาจมีท่าทางแตกต่างจากคำขับก็ได้”³

ท่าทางของร่างทรงที่แสดงออกมานั้น พอจะตีความได้ดังนี้คือ

- **การรำชุดชนไก่** มีอุปกรณ์คือไก่ปลอมที่ทำจากพลาสติก ในการรำชุดนี้จะมีร่างทรง 2 คน คนหนึ่งแทนเจ้าพ่อขุนทอง คนหนึ่งแทนเจ้าพ่อฮะร่วย และทำท่าเหมือนกำลังชนไก่จริง ๆ ตามตำนานแล้วเล่ากันว่า ทั้งเจ้าพ่อฮะร่วยและเจ้าพ่อขุนทองนั้นเป็นเสมือนกับทหารคู่มือฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวาของเจ้านับว่ามีศักดิ์ศรีเท่ากัน ต่างก็นำใจของตนมาประลองความสามารถกัน ทั้งนี้ มิได้หวังจะเป็นการทำพ้อนแต่อย่างใดเพียงแต่ประลองเพื่อความสนุกสนานและเชื่อมสัมพันธ์กันมากกว่า ซึ่งจากคำบอกเล่าของชาวบ้านได้อธิบายว่า ในสมัยก่อนชาวมอญนิยมชนไก่ รวมทั้งบรรดาเจ้าพ่อทั้งหลายนี้ด้วย ดังนั้น เมื่อมีการเชิญผีมารวมกัน เจ้าพ่อทั้งสองจึงได้ทำชนไก่กันขึ้น
- **การรำชุดทอดแห** มีอุปกรณ์คือแหและข้อง บรรดาเจ้าพ่อทั้งหลายจะพากันหยิบแหขึ้นมายื่นหน้าคนละทิศ จากนั้นก็จะเหวี่ยงแหไปข้างหน้าของตน เมื่อเหวี่ยงแหแล้วก็จะทำท่าเหมือนกับได้กุ้งได้ปลาไปด้วย จากนั้นก็จะจับปลาโดยทั่วถึงกัน การรำชุดนี้จะแสดงให้เห็นว่า บริเวณคลองลัดหลวงที่ไหลผ่านหมู่บ้านเวชะรวนี้ เป็นบริเวณที่สมบูรณ์ มีปลาชุกชุม เพราะไม่ว่าจะเหวี่ยงแหไปทางทิศใดก็ตามจะได้ปลาติดแหมาทุกครั้ง
- **การรำชุดพายเรือ** มีอุปกรณ์ประกอบการรำคือ พายคนละเล่ม ร่างทรงจะทำท่าพายเรือไปรอบๆ ลักษณะการรำเช่นนี้อาจตีความได้ 2 นัยคือ เป็นการแสดงถึงชีวิตชาวบ้านเวชะรวที่เดินทางอพยพโดยทางเรือจากเกาะเกร็ดมาตั้งหลักแหล่งยัง

³ สุจิตต์ วงษ์เทศ. ร้องรำทำเพลง : ดนตรีนาฏศิลป์ชาวสยาม, 2542.

นครเขื่อนขันธ์ บริเวณริมคลองลัดหลวงตั้งแต่ครั้งรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งพบหลักฐานเป็นเรือขุดโบราณขนาดใหญ่ จำนวน 2 ลำ ปัจจุบันจอดไว้ที่วัดแค ส่วนอีกนัยหนึ่งอาจจะตีความได้ว่า เป็นการเดินทางของเจ้าพ่อจากโลกหนึ่งมายังอีกโลกหนึ่ง เนื่องจากในพิธีลอยอังคารของชาวมอญ ถ้าผู้ตายเป็นพระหรือคนสำคัญจะมีการสร้างแพ และบรรจุอังคารลงในตัวหงส์ซึ่งอยู่บนแพจากนั้นก็ลอยไปตามน้ำ ดังนั้น เมื่อการจากไปของบรรพบุรุษอาศัยสายน้ำในการเดินทาง เมื่อถึงคราวเดินทางกลับมาจึงมาโดยทางน้ำเช่นกัน ซึ่งอาจจะแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ทั้งนี้เพราะประวัติความเป็นมาของบรรพบุรุษของแต่ละกลุ่มชนนั้นมีความแตกต่างกัน

- การรำของผู้รำถวาย

เป็นการรำที่มีผู้ประดิษฐ์ขึ้นมาแล้วนำมาประกอบในพิธีกรรม เช่น การรำพलयชุมพลที่นำมารำถวายเจ้าพ่อเจ้าแม่ เป็นท่ารำที่ประดิษฐ์ขึ้นโดยกรมศิลปากร และการรำถวายของผู้รำในชุดต่างๆ ซึ่งส่วนหนึ่งนำมาจากท่าของมอญรำ และอีกส่วนหนึ่งเป็นท่ารำที่ผู้รำตั้งแต่บรรพบุรุษประดิษฐ์ขึ้นมาและถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน นางฉวีวรรณ ควรแสง ผู้อำนวยการโรงเรียนอานวยวิทย์ ผู้สืบทอดและสานต่อศิลปะทางการรำมอญของอำเภอพระประแดง ได้เล่าว่า

“มอญรำของพระประแดงได้รับการถ่ายทอดมาจากครูสอนมอญรำของเกาะเกร็ด โดยจะมีท่ารำเหมือนกัน ส่วนท่ารำในพิธีรำผีซึ่งผู้รำใช้รำถวายนั้น บางท่าก็มีการลอกเลียนหรือดัดแปลงมาจากท่าของมอญรำ แต่บางท่าก็ไม่ใช่ เป็นท่ารำที่ผู้รำคิดประดิษฐ์ขึ้นเองเสียอีกส่วนหนึ่ง โดยท่ารำในพิธีรำผีของแต่ละท้องถิ่นนั้นก็เหมือนกัน สาเหตุเพราะผู้รำถวายในสมัยหลังๆ ใช้วิธีครูพักลักจำเสียส่วนใหญ่ ส่วนที่จำไม่ได้ก็จะคิดท่ารำเพิ่มเติมขึ้นมาเอง”⁴

ท่ารำที่ปรากฏในการรำถวาย โดยเฉพาะเด็กสาวรุ่นใหม่นำมารำนั้นจะเป็นท่าที่นำมาจากรำมอญ 12 ท่า เนื่องจากเด็กพวกนี้ได้รับการถ่ายทอดการรำมอญมาจากโรงเรียนที่ตนเรียนอยู่ จึงได้นำท่ารำมอญมารำรำในการรำผีด้วย ส่วนท่ารำอื่นๆก็มีบ้างประปราย ส่วนใหญ่ถ้าเป็นนางรำรุ่นเก่าๆ มักเป็นท่ารำที่ไม่มีแบบแผน แต่จะมีลักษณะเฉพาะบางประการที่เหมือนกันก็คือ

1. นิยมการรำตีไหล่หรือใช้ไหล่จากซ้ายไปขวา จากขวาไปซ้าย เอียงศีรษะข้างเดียว คือข้างใดข้างหนึ่งจนกว่าจะรำจบท่า
2. การใช้เท้า ใช้วิธีเขยิบเท้าทั้งสองไปพร้อมกัน ไม่ว่าจะเคลื่อนตัวไปทางซ้ายหรือขวา
3. เวลารำสายตาจะจับจ้องตามมือที่รำรำ

⁴ จากการสัมภาษณ์นางฉวีวรรณ ควรแสง เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2546.

4. เมื่อจบท่ารำแต่ละท่า จะวางมือไว้ที่หน้าขาทุกครั้ง เรียกว่า ทิ้งมือหรือปล่อยมือ ส่วนการรำในช่วงหลังที่เป็นเพลงเร็ว ผู้รำจะถืออุปกรณ์ตลอด เช่น ใบไม้ กระสวยทอผ้า และดาบคู่ ลักษณะการรำที่พบคือ

1. มือทั้งสองถืออุปกรณ์ ตั้งไว้เหนือบ่า ข้างศีรษะด้านขวา
2. เหยียดมือลงข้างหน้าแล้วเคลื่อนมือมา ตั้งไว้เหนือบ่า ข้างศีรษะด้านซ้าย (ทำสลับซ้ายขวา ไปเช่นนี้เรื่อยๆ ประมาณ 3 เที้ยว จึงเปลี่ยนอุปกรณ์ไปที่ละอย่างจนครบ)
3. การกระโดดในจังหวะเพลงเร็ว ผู้รำจะกระโดดโดยยกเท้าทั้งสองขึ้นพร้อมกัน และลงพื้นพร้อมกันตามจังหวะเพลง

ลำดับท่ารำในการรำถวายส่วนใหญ่มักจะขึ้นต้นด้วยท่าที่ 2 (ดูภาพในภาคผนวกประกอบ) ซึ่งเรียกเป็นภาษามอญว่า *สะบะทาน* โดยความหมายของการรำทำนี้คือ การรำเพื่อสังเวย ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 4 ท่า ใช้รำในช่วงจังหวะเพลงช้า ในการรำถวายแต่ละชุดนั้น ผู้รำไม่จำเป็นต้องรำครบทั้ง 4 ท่า เนื่องจากวิธีการรำมอญนั้น จะเชื่อมโยง เนิบนาบ มักรำท่าเดียวกันซ้ำๆกันหลายๆครั้ง ดังนั้นในการรำแต่ละชุดจึงแล้วแต่ว่าผู้ที่รำเป็นผู้นำจะเลือกท่าใดใน 4 ท่านี้ก็ได้ สาเหตุที่ผู้รำมักนิยมเลือกท่า *สะบะทาน* ในการรำถวายนั้น ก็เนื่องจากความหมายของท่ารำนั้นมีความหมายถึง การรำเพื่อการสังเวย หรือบวงสรวงเพื่อให้ผีบรรพบุรุษพอใจ ส่วนการรำในชุดสุดท้ายก่อนจะจบพิธี ซึ่งเป็นชุดโปรยข้าวตอกดอกไม้ จะใช้ท่ารำท่าที่ 1 หรือท่า *ฮาฮุยสะกะ* ซึ่งมีความหมายว่า โปรยข้าวตอก การรำทำนี้ถ้าเป็นการรำมอญ 12 ท่า จะปรากฏอยู่ในการรำท่าแรก แต่ถ้าเป็นการรำในพิธีรำผีของหมู่บ้านจะปรากฏเป็นท่าสุดท้ายก่อนเจ้าพ่อจะลากลับ

ในช่วงจังหวะเพลงเร็วมักนิยมรำท่าที่ 5 หรือท่า *เปริงอย่างเปราะ* ในช่วงแรกของเพลงเร็ว จากนั้น จึงหยิบอุปกรณ์ต่างๆมารำ ในช่วงเพลงเร็วนี้เองที่เราจะเห็นว่าผู้รำจะกระโดดไปมาจนจบเพลง โดยท่ากระโดดของมอญนี้จะกระโดดแตกต่างจากชาติอื่น คือยกเท้าทั้งสองขึ้นพร้อมๆกันให้ลอยขึ้น และกระโดดโดยให้เท้าทั้งสองนั้นลงพื้นพร้อมกัน ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับท่ากระโดดของพม่า เช่น ในการรำชุดพม่ามอญ ก็จะมีท่ากระโดดเช่นกัน แต่การกระโดดของพม่าจะเป็นการกระโดดสลับเท้า คือไม่ยกเท้าพร้อมกันและลงพร้อมกันอย่างมอญ นับเป็นท่าเฉพาะของมอญอีกท่าหนึ่ง

การรำถวายของผู้รำนี้ นับว่าเป็นการรำอย่างมีลำดับขั้นตอน เช่น เริ่มจากการรำเชิญเจ้าพ่อเจ้าแม่ เมื่อเจ้าพ่อเจ้าแม่มาร่วมพิธีก็จะทำการถวายเครื่องเช่นสังเวย มีการละเล่นระหว่างเจ้าพ่อด้วยกัน เมื่อการร้องทေးแยมมอญจบ ผู้รำจะพากันมารำชุดเล่นน้ำ จากนั้นเจ้าพ่อจะรำชุดพรมน้ำมนต์และโปรยข้าวตอกดอกไม้ ซึ่งลักษณะของการรำเป็นชุดต่อเนื่องกันเช่นนี้มีลักษณะเป็นเรื่องราวซึ่งผู้เข้ามาร่วมในพิธีสามารถเข้าใจได้

3. ภาษา

ตามปกติการใช้ภาษาในการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวมอญ และชาวไทยเชื้อสายมอญ ในหมู่บ้านเวชะราว จะใช้ภาษาไทยในการสนทนากันเป็นส่วนใหญ่ จากการสำรวจพบว่าการใช้ภาษามอญในการพูดและการเขียนในหมู่บ้านเวชะราวอยู่ในวงแคบ คงมีแต่ความพยายามของผู้สูงอายุชาวมอญในหมู่บ้านเวชะราวและหมู่บ้านใกล้เคียงเท่านั้นที่ได้จัดทำใบปลิว “ภาษามอญ สัปดาห์ละคำ” ติดตามป้ายประกาศในหมู่บ้านต่าง ๆ เพื่อให้ผู้คนที่เดินผ่านไปมา เกิดความสนใจ ใคร่ที่จะที่เรียนรู้บ้างไม่มากนักน้อย เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยกันสืบทอดวัฒนธรรมทางภาษาได้

การใช้ภาษามอญที่พบในพิธี จะพบได้ในการสนทนาระหว่างไต้งกับร่างทรงเจ้าพ่อ ขณะที่เจ้าพ่อองค์ต่างๆลง ตัวอย่างเช่น⁵

เมื่อเจ้าพ่อเข้าร่างของร่างทรง ไต้งจะเป็นผู้กล่าวเชิญว่า

“แก้อะเล อะโซปาโนน” (ขอเชิญครับท่านเจ้าพ่อ)

เมื่อชาวบ้านรู้ว่าเจ้าพ่อเข้าร่างของผู้ที่เป็นร่างทรงแล้ว ก็จะพากันนำพวงมาลัยมาถวาย บางคนก็จะนำน้ำอบมาประพรมตามตัวของเจ้าพ่อ เจ้าพ่อก็จะกล่าวกับชาวบ้านว่า

“ตั้งกูน” (ขอบใจ)

“ม่ง มีบ ระ ฮา” (สบายดีหรือ)

จากนั้น ชาวบ้านจะให้ไต้งเป็นสื่อกลางในการถามเรื่องราวต่างๆที่ตนอยากรู้ ส่วนมากไต้งจะถามคำถามที่เป็นภาพรวมของหมู่บ้าน ไม่เฉพาะเจาะจงของคนใดคนหนึ่ง เพราะจะทำให้เสียเวลานาน ส่วนเจ้าพ่อเองก็จะตอบโดยรวมๆ สิ่งใดดี หรือไม่ดี ท่านก็จะบอกจะเตือนไว้ ตัวอย่างบทสนทนาของเจ้าพ่อกับไต้ง เช่น

ไต้ง - “สะนาม เนาะ โกลน เจี้ยะ เป้มลอ ไต่ะ กัม เรา”

(ปีนี้การทำมาหากินจะเป็นอย่างไรบ้าง)

เจ้าพ่อ - “ชะ รุ่ม กัม ระ”

(พอมีพอกิน)

ไต้ง - “มู ป๊ะ เรา”

(ทำไมล่ะครับ)

เจ้าพ่อ - “สะนาม เนาะ เป็ง ตั้ง”

(ปีนี้ข้าวแพง)

⁵ ตัวอย่างบทสนทนาจากการถอดเทปบันทึกเสียงในวันพิธีรำผีเจ้าพ่อเจ้าแม่เวชะราว เมื่อปี พ.ศ.2546

“ ปร้ว กฐ กิเต้า จ้ว , ป๊ะ ไซ้ , จี้ ”

(ฝนตกเดือนห้า,หก,เจ็ด)

“ตอ ช้อดซุ เก้อะ ซอน เคาะ”

(ปลูกผลไม้ได้เงินดี)

เมื่อเจ้าพ่อจะลากลับก็จะให้พร ชาวบ้านกล่าวคำขอบคุณแล้วเจ้าพ่อก็ออกจากร่างทรงไป

เจ้าพ่อ - “แก้ว ซา เคาะ กายะ ฮี้ะ”

(โชคดี ไม่มีโรคภัย)

โต้ง - “ตั้งกุน บัว เมื่อยะ ไล่น ะ”

(ขอบคุณมากครับ)

นอกจากนี้ยังพบอยู่ในบทร้องทะเลยมมอญที่เป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมด้วย การร้องทะเลยมมอญลักษณะเช่นนี้เป็นการร้องแบบพรรณนา เนื้อเพลงในพิธีแต่ละปีจะคล้ายกัน แต่ไม่เหมือนกันเสียทีเดียว เนื่องจากไม่มีบทร้องที่ตายตัว แล้วแต่ว่าในปีนั้นเจ้าภาพต้องการให้ร้องเนื้อหาแบบใด บางปีจะเกริ่นตั้งแต่เริ่มอพยพย้ายถิ่นเข้ามาในเมืองไทยเลยก็มี ทั้งนี้แล้วแต่เวลาจะเอื้ออำนวย

เนื้อร้องเพลงทะเลยมมอญ

เนื้อร้อง	ความหมาย
<p>1. จ้วเนาะเปริงวันเปรียะ วันเปรียะเวชะราว (ซ้ำ) นุ่มปรัด นุ่มปาลอน นุ่มกาว อะคักเวชะราวไปย (ขลุ่ยรับ)</p> <p>2. ปะทะกาจี้ด ปะทะกาโท ปะทะกาเมิน ปะทะกาอะดาว ปาวแจอะราว ปราสาทแกรงเงิน</p> <p>3. ปะทะกาเมิน ปาเป็นนงระฮาว รอกอนกวัค มักปาโนก มองมิบเจียะมิบ ยังพอมัว</p>	<p>1. ชาวบ้านเวชะราว มีกล้วย มีข้าวเหนียว มีดอกไม้ ไล่ถาดมาถวายแต่เจ้าพ่อเวชะราว</p> <p>2. ลูกทุกคนมาเคารพ น้อมระลึกถึง พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ</p> <p>3. คำอธิษฐานใดๆ ที่ลูกขอไป ขอให้สมปรารถนาทุกประการ</p>

เนื้อร้องข้างต้นนี้เป็นคำถวายเครื่องเช่นสังเวชแต่เจ้าพ่อเจ้าแม่ที่มาร่วมในพิธี และขอพรให้เจ้าพ่อเจ้าแม่อวยชัยให้พรให้ชาวบ้านทั้งหลาย ประสบแต่ความสุข ความสำเร็จในชีวิต คิดสิ่งใด

ขอให้สมดังปรารถนา การร้องทะเลยมมอญของหมู่บ้านนี้จะอนุรักษ์ความเป็นมอญไว้ โดยการร้องทะเลยมมอญของบ้านเว้ชะราว จะร้องด้วยภาษามอญทั้งหมดตามแบบดั้งเดิมซึ่งแตกต่างจากการร้องทะเลยมมอญของชาวมอญท้องถิ่นอื่น เช่น ที่เกาะเกร็ด เพลงทะเลยมมอญมักจะร้องเป็นภาษาไทยผสมภาษามอญ⁶ ตัวอย่างเช่น

กาวเอ๋ย กาวนะ บ้านเกาะเกร็ดเป็นชาวรามัญ
อพยพกันมาตั้งแต่แดนไกล ถูกพวกพม่ามันไล่ตี (ซ้ำ)
มาจากหงสาวดีเมืองศิริวิไล (รับ)

พี่เอ๋ย น้องเอ๋ย เกาะเกร็ดเป็นที่ทำกิน
ไม่ต้องย้ายถิ่นอีกต่อไป พระบรมโพธิสมภาร (ซ้ำ)
ทรงมอบถิ่นฐานเกาะเกร็ดไว้ให้ (รับ)

เต๊ะเอ๋ย เต๊ะนะ เพบเกลิงแห่งหงสาวดี
กละเตอกละบี มุ่งกว่านปักเกร็ดก็เตียงนท (ซ้ำ)
เง๊ะกูอยู่เกาะไกลนฮาโตน โคนฮาโตนจาวกามันฮา (รับ)

จากเนื้อร้องข้างต้นจะเห็นว่า การร้องทะเลยมมอญของชาวมอญเกาะเกร็ด ในส่วนเนื้อร้องนั้น จะมีลักษณะคล้ายกันกับของเว้ชะราวในช่วงต้น ก็คือ บอกความเป็นมาของบรรพบุรุษของตนว่ามีความเป็นมาอย่างไร ส่วนเนื้อหาในช่วงหลังก็จะแตกต่างกันไป สำหรับเนื้อร้องของเว้ชะราวจะแต่งขึ้นเฉพาะใช้สำหรับหมู่บ้านนี้และในพิธีนี้เท่านั้น ที่สำคัญก็คือทะเลยมมอญของบ้านเว้ชะราวจะร้องด้วยภาษามอญล้วนๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการอนุรักษ์ภาษามอญไว้อีกวิธีหนึ่งด้วย

4. ดนตรี

ลักษณะวงดนตรีไทยและวงดนตรีมอญมีความคล้ายคลึงกันมาก คือมีลักษณะโดยรวมเหมือนกันจะมีข้อแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย เช่น มอญมีขอมอญซึ่งมีรูปร่างของกระบอกซอคคล้ายไวโอลิน คันขอใหญ่วางตั้งสี่แบบซอสสามสาย เป็นต้น วงปี่พาทย์มอญแบ่งออกเป็น 3 ขนาด แบบวงปี่พาทย์ไม้แข็งของไทย คือ วงเครื่องใหญ่ วงเครื่องคู่ และวงเครื่องห้า

วงดนตรีที่ใช้ในพิธีรำผีบวงสรวงเจ้าพ่อเจ้าแม่ของหมู่บ้านเว้ชะราวนั้น ใช้วงปี่พาทย์มอญเครื่องคู่ ซึ่งในวงปี่พาทย์ประเภทนี้ มีเครื่องดนตรีที่แสดงเอกลักษณ์ของมอญที่แตกต่างจากเครื่องดนตรีของไทย เช่น ซ้องมอญ ปี่มอญ ตะโพนมอญ เปิงมาง ขลุ่ยเพียงอมมอญ ฆะหรับ ส่วนจะมี

⁶ อลิสา รามโกมุท. เกาะเกร็ด : วิถีชีวิตชุมชนมอญริมน้ำเจ้าพระยา. หน้า 44.

ลักษณะหรือมีความแตกต่างอย่างไรนั้นได้อธิบายไว้แล้วในบทที่ 3 เครื่องดนตรีที่กล่าวมานี้ส่วนใหญ่เราก็จะพบได้ในการบรรเลงปี่พาทย์มอญซึ่งนิยมบรรเลงในงานศพทั่วไป ยกเว้น *สะหรับ* เพียงชิ้นเดียวที่พบในพิธีรำผีและมีใช้อยู่ในบางท้องถิ่นเท่านั้นด้วย

ส่วนการบรรเลงเพลงในพิธีรำผี ถ้าได้พิจารณาเพลงที่บรรเลงตามลำดับขั้นตอนแล้วจะพบว่าเพลงที่ใช้บรรเลงนั้นมีความเป็นลำดับ ซึ่งถ้ามาดูถึงเรื่องความหมายของเพลงเหล่านี้จะทราบว่าทำไมจึงต้องบรรเลงเพลงตามลำดับตามที่ใ้ตั้งได้กำหนดไว้ ลำดับขั้นตอนการรำและบรรเลงเพลงมีดังนี้

ชุดที่หนึ่ง เป็นชุดของเจ้าพ่อ ผู้รำทำหน้าที่แทนโองการในการรำถวาย ปี่พาทย์จึงบรรเลงเพลง *อาไถ้น* ซึ่งเป็นเพลงเบิกโรงเพื่อแสดงว่าพิธีกรรมได้เริ่มต้นขึ้นแล้ว

ชุดที่สองและชุดที่สาม ยังเป็นการรำในชุดของเจ้าพ่ออยู่ แต่ใช้ผู้ที่เป็นร่างทรงขึ้นมารำ ปี่พาทย์จะบรรเลงเพลง *ปะล๊ะ* เพราะเพลงนี้ใช้ในการเชิญเจ้าพ่อเจ้าแม่ให้มาร่วมในพิธีกรรม

หลังจากที่เจ้าพ่อเจ้าแม่ได้เข้าร่างทรงแล้ว ก็จะเป็นการรำชุดของเจ้าแม่ ปี่พาทย์จะบรรเลงเพลง *โຈ้บาอาคัก* ซึ่งเป็นเพลงที่ใช้ในการรำถวาย ผู้ที่มีหน้าที่รำถวายจะออกมารำด้วยท่ารำมอญที่อ่อนช้อยทั้งหมดสามครั้งเพื่อถวายเจ้าแม่

ชุดของเจ้าพ่อสะร่วย ชุดเจ้าพ่อชนไก่ ชุดเจ้าพ่อทอดแห ปี่พาทย์จะบรรเลงเพลง *ปะล๊ะ* ชุดแรก เพื่อเป็นการเชิญเจ้าพ่อสะร่วยมาร่วมพิธี ส่วนชุดชนไก่และชุดทอดแห สาเหตุที่บรรเลงเพลงเดียวกัน เพราะผู้ที่ชนไก่และทอดแหเป็นเจ้าพ่อในการบรรเลงชุดชนไก่จะเลือกท่อนที่เป็นเพลงเร็ว เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน ส่วนชุดทอดแหจะเลือกท่อนที่เป็นเพลงช้า

ชุดพายเรือ เป็นชุดที่ทั้งเจ้าพ่อเจ้าแม่มาร่วมกัน ปี่พาทย์จะบรรเลงเพลง *จ้วงโด้ง* เพราะเป็นเพลงที่ใช้บรรเลงเพื่อแสดงถึงการเดินทางของผู้รำ

ชุดของเจ้าพ่อขุนทอง ปี่พาทย์บรรเลงเพลง *ปะล๊ะ* เพราะเป็นการรำของเจ้าพ่อองค์หนึ่งซึ่งเป็นบริวารของเจ้าพ่อเวชะราว ชุดนี้เป็นการรำถวายให้เจ้าพ่อเวชะราว

ชุดเล่นน้ำ เป็นการรำของเจ้าพ่อ เจ้าแม่ และผู้เข้าร่วมพิธี ปี่พาทย์จะบรรเลงเพลง *ฮละซ้อต* เนื่องจากเป็นเพลงชิ้นเดียวที่มีความสนุกสนาน นิยมบรรเลงในการรำเพื่อเฉลิมฉลอง

หลังจากที่รำรำกันอย่างสนุกสนานแล้ว ปี่พาทย์จะบรรเลงเพลง *ปะล๊ะ* เจ้าพ่อเวชะราวก็จะเดินพรมน้ำมนต์ให้กับทุกคนที่มาในงาน จากนั้นจะเป็นเพลงลาจากก็คือ เพลง *จ้วงสะเป็น* ซึ่งบรรเลงเป็นเพลงสุดท้ายของพิธีกรรม

จากลำดับขั้นตอนของการบรรเลงเพลงในพิธีรำผี จะเห็นว่ามี การเลือกเพลงให้เหมาะสมกับการรำในแต่ละชุด เพลงทุกเพลงล้วนมีความหมายสัมพันธ์กับโอกาสที่จะบรรเลง ส่วนการใช้วงปี่พาทย์มอญมาบรรเลงในพิธีนี้ แม้ว่าเราจะดูอย่างผิวเผินแล้วก็อาจจะไม่แตกต่างจากในงานศพหรืองานต่างๆทั่วไป แต่องค์ประกอบต่างๆไม่ว่าจะเป็นเครื่องดนตรีแต่ละชิ้นที่อนุรักษ์ตามแบบเดิมไว้ครบ

ทุกชิ้น นักดนตรีที่มีเชื้อสายมอญและเป็นชาวพระประแดงทุกคน รวมไปถึงเพลงที่ใช้ในการบรรเลงประกอบในพิธีทุกเพลงที่เป็นเพลงมอญแท้ มิใช่เพลงไทยสำเนียงมอญอย่างที่เราย้ายได้ฟังกันในปัจจุบัน ล้วนเป็นเครื่องยืนยันในความพยายามของชาวไทยเชื้อสายมอญหมู่บ้านเวชะราว ที่จะคงอัตลักษณ์ความเป็นมอญไว้ให้ได้มากที่สุด

4. อาหาร

อาหารที่นำมาเป็นเครื่องเซ่น เลี้ยงพระ เลี้ยงแขกในพิธีรำผี มีทั้งอาหารไทยและอาหารมอญ เนื่องจากอาหารที่ใช้ในพิธีนั้น มาจากชาวบ้านช่วยกันนำมาจากบ้านตนเอง บ้านใดที่เป็นคนไทยก็จะนำอาหารแบบไทยมาร่วมพิธี ส่วนบ้านใดที่เป็นชาวมอญก็จะนำอาหารแบบมอญมาร่วมพิธี ดังนั้นในภาคอาหาร 9 อย่าง จึงมีทั้งอาหารไทยและอาหารมอญอยู่ในภาคเดียวกัน แสดงถึงความร่วมแรงร่วมใจอันดีของคนทั้ง 2 ชาติ ที่มาใช้ชีวิตอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน โดยทั้งสองฝ่ายต่างก็ยอมรับในวัฒนธรรมประเพณีและพิธีกรรมของกันและกัน อาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญที่พบในพิธีนี้แก่

- แกงส้มกะเจี๊ยะบ

อาหารประเภทแกงส้มของชาวมอญ ใส่พริกแห้ง หอม กระเทียม กะปิ เหมือนแกงส้มของไทย แต่เนื้อสัตว์ที่ใส่ในแกงส้มนิยมใส่กุ้งเป็นส่วนใหญ่ โดยใส่เป็นตัวและโขลกใส่น้ำพริกแกง วิธีการปรุงคือ ละลายน้ำพริกแกงด้วยน้ำสะอาด ตั้งไฟให้เดือดใส่กุ้ง ไม้ใส่น้ำตาล ปรุงรสด้วยน้ำปลาจนรสกลมกล่อมดี ใส่ใบกระเจี๊ยะแล้วจึงใส่ผักกระเจี๊ยะแล้วจึงยกลงจากเตา

- แกงบอน (พะกราว)

ต้นบอนเป็นผักพื้นบ้านขึ้นอยู่ตามริมน้ำและที่ชื้นแฉะ ลักษณะต้นคล้ายผักตบชวา เครื่องปรุงน้ำพริกแกงบอนเหมือนน้ำพริกแกงคั่วของไทย แต่น้ำพริกแกงบอนของชาวมอญใส่หัวกระชายดำเพิ่มขึ้นอีกอย่างหนึ่ง วิธีการปรุงคือ นำเครื่องแกงไปละลายกับน้ำกระเทียมเป็นน้ำแกงกะพอให้ท่วมบอน ใส่น้ำปลาร้าพริกมีกลิ่นเล็กน้อย กั้นบอนเป็นท่อนสั้น ๆ ต้มให้เปื่อยนิ่ม แล้วเทน้ำออกเอาแต่น้ำ จากนั้นตั้งน้ำแกงให้เดือดใส่บอนปรุงรสให้ออกเปรี้ยวหวาน ใส่ใบมะกรูดแล้วยกลงจากเตา

- แกงต้มโคล้ง

แกงต้มโคล้งของชาวมอญต่างกับต้มโคล้งของไทยตรงที่ของมอญมีทั้งใส่กระเทียมและไม่ใส่กระเทียมแต่ของไทยไม่ใส่กระเทียมคล้ายต้มยำ ชาวมอญนิยมต้มโคล้งปลาสลิดกับใบมะขามอ่อน เป็นอาหารที่ทำง่ายมีหัวหอมและใบมะขามอ่อนเท่านั้นเป็นเครื่องปรุง

- แกงมะตาด

แกงมะตาดใช้เครื่องแกงเหมือนแกงส้ม นำเครื่องแกงมาตำให้ละเอียด ละลายหางกระทิงต้งไฟให้เดือดใส่ใบกระเจี๊ยบ ใส่กุ้งสด ปรงรสด้วยน้ำปลาตั้งไฟต่อไปให้เดือด ใส่ใบมะขามสับซอยเป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้วจยกกลงจากเตา แกงมะตาดจะออกรสเปรี้ยวเค็มพอประมาณ

- แกงกล้วยดิบ

มอญเรียก พะเบริด เป็นแกงเผ็ดที่ใส่กล้วยหอมดิบ หรือ กล้วยน้ำว้าดิบ แทนที่จะใส่มะเขือเหมือนแกงเผ็ดทั่วไป รสชาติของกล้วยดิบเข้าได้ดีกับแกงเผ็ด แกงกล้วยนี้จะใส่เนื้อหมูหรือเนื้อวัวก็ได้

อาหารที่ปรากฏอยู่ในภาคเครื่องเช่นรวมทั้งเป็นอาหารที่นำมาเลี้ยงคนที่มาร่วมพิธี จะมีทั้งหมด 9 อย่าง โดยแบ่งเป็นอาหารมอญ 5 อย่างและอาหารไทย 4 อย่าง ลักษณะของอาหารมอญบางชนิดนั้นอาจจะคล้ายกับอาหารของไทย แต่อาจมีข้อแตกต่างกันเล็กน้อยในเรื่องของการใส่ส่วนผสมต่างๆ ส่วนกระเจี๊ยบนั้นถือว่าเป็นผลไม้รสเปรี้ยวที่ชาวมอญนิยมปลูกและนิยมรับประทานกัน ดังนั้นอาหารการกินของมอญจึงนิยมนำกระเจี๊ยบมาทำเป็นอาหาร เช่น ใส่ลงไปในแกงเพื่อให้ออกรสเปรี้ยว โดยให้เหตุผลว่า ดีกว่าการใส่ส้มมะขามเปียก เพราะการใส่กระเจี๊ยบนอกจากทำให้ออกรสเปรี้ยวแล้วยังรับประทานได้อีกด้วย

5. ธงตะขาบและธงรูปหงส์

ธงตะขาบ หรือ ภาษามอญเรียกว่า "อะลามเทียะกี" เป็นธงที่ชาวมอญทำขึ้นแล้วนำมาตกแต่งเพื่อแสดงอัตลักษณ์ความเป็นอยู่มอญของตน โดยพบเห็นได้ในงานเทศกาลต่าง ๆ ของชาวมอญ เช่น เทศกาลสงกรานต์พระประแดง ในงานฉลองพระพุทธรูป พิธีบูชาผีบรรพบุรุษ เป็นต้น

สาเหตุที่ต้องเป็นธงรูปตะขาบนั้น ปรากฏตำนานเล่าสืบเนื่องมาว่า

“บริเวณอันเป็นสถานที่ตั้งพระเจดีย์ชเวดากอง เดิมเรียกว่าดอยสิงคคุตต์ เป็นที่อยู่ของตะขาบยักษ์ตัวหนึ่ง เทียวจับกินช้างมากินเป็นอาหารอยู่ในบริเวณนั้น นานเข้าช้างช้างก็กองสุมจนกลายเป็นดอยสิงคคุตต์ ต่อมาเมื่อเจ้าชายต่างแดนเป็นพ่อค้าสำเภาเดินทางมาถึงที่นั่นพบช้างช้างกองสุมอยู่เป็นภูเขา จึงจัดแจงคัดเลือกช้างบรรพทุกลงเรือสำเภาของตนทั้ง 7 ลำไป ตะขาบยักษ์กลับมาจากหากินก็โกรธเป็นกำลังจึงไล่กวาดเรือไปจนถึงมหาสมุทรซึ่งมีปูยักษ์เป็นเจ้าทะเล ตะขาบยักษ์ถูกปูจับกินเป็นอาหาร ครั้นมาถึงสมัยพุทธกาล เมื่อตะปุลสสะ และภัลลิกะ พ่อค้าชาวสุวรรณภูมิเดินทางไปค้าขายยังชมพูทวีป ได้พบพระพุทธเจ้าและเกิดความเลื่อมใสศรัทธาจึงปฏิญาณตนเป็นอุบาสกคนแรกในพุทธศาสนา ทั้งสองได้พระเกศธาตุจากพระพุทธเจ้า เมื่อกลับมาสู่บ้านเมืองของตนแล้วก็เที่ยวแสวงหาสถานที่ก่อสร้างเจดีย์ เมื่อพบทำเลของดอยสิงคคุตต์จึงสร้างเจดีย์บรรจุ

พระ เกศธำตุขึ้นและเรียกกันว่า “เจดีย์ชเวดากอง” จากนั้นทั้งสองได้ทำธงตะขาบไปแขวนใกล้เจดีย์สถานนั้น เพื่อเป็นอนุสรณ์ให้แก่ตะขาบยักษ์เจ้าของดอยสิงคุตต์”⁷

ภาพประกอบที่ 39

บ้านที่มีเชื้อสายมอญทุกบ้านจะมีธงตะขาบติดไว้หน้าบ้านในวันที่มีพิธีรำผี

ด้วยเหตุนี้เอง เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จกลับมาจากเทศน์โปรดพระมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ชาวมอญจึงพากันนำธงรูปตะขาบมาต้อนรับพระพุทธเจ้า ส่วนในพิธีรำผี เราจะเห็นธงตะขาบติดอยู่โดยทั่วไปตลอดทั้งหมู่บ้าน โดยเฉพาะบ้านใดที่มีเชื้อสายมอญจะมีการติดธงตะขาบไว้บริเวณหน้าบ้าน สำหรับหมู่บ้านเวชะราวติดธงตะขาบเช่นนี้จะพบเฉพาะช่วงเทศกาลสงกรานต์ เทศกาลเกี่ยวกับชีวิต เช่น งานบวช งานแต่งงานและวันพิธีรำบวงสรวงเจ้าพ่อ โดยในช่วงสงกรานต์ติดเพื่อเป็นการแสดงถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สืบเนื่องมาจากการนับถือพระพุทธศาสนาที่ชาวมอญเลื่อมใสศรัทธา ส่วนในเขตปะรำพิธีรำผีก็มีการติดธงตะขาบด้วยเพื่อแสดงถึงเขตพิธีกรรมของชาวมอญ

รูปหงส์ที่ปรากฏในพิธีรำผี มีที่มาจาก “หงส์” สัญลักษณ์ของเมืองหงสาวดี ดังนั้น เราจึงพบว่า ธงชาติมอญที่ใช้ในปัจจุบัน เป็นธงสีแดงมีสัญลักษณ์รูปหงส์สีเหลือง (ในที่นี้แทนหงส์ทองตามตำนานการเกิดเมืองหงสาวดี) ในวันพิธีรำผี นอกจากนี้จะมีธงตะขาบติดอยู่ทั่วบริเวณแล้ว ยัง

⁷ วีรวรรณ วงศ์ศุภไทย. ประเพณีถวายธงตะขาบของชาวมอญ ใน ความรู้คือประทีป

พบว่ามีธงสีแดง มีรูปหงส์อยู่ตรงกลาง เลียนแบบธงชาติมอญ เขียนภาษาไทยคำว่า “ พระ ประแดง ” ไว้ด้านล่างตัวหงส์ด้วย

นอกจากนี้รูปหงส์ที่ปรากฏบนธงรอบหมู่บ้านแล้ว ยังพบสัญลักษณ์รูปหงส์ปรากฏอยู่บน นอกเสื้อของกลุ่มวัยรุ่นชาวไทยเชื้อสายมอญด้วย โดยเด็กกลุ่มนี้จัดทำเสื้อยืดขึ้นมาสำหรับสวมใส่ เพื่อเข้าร่วมพิธีรำผีเพื่อต้องการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นเชื้อสายมอญของตน จึงได้พิมพ์สัญลักษณ์ รูปหงส์สีแดง พร้อมทั้งตัวอักษรภาษาไทยว่า “ เว้ชะราว ” ไว้ใต้ตัวหงส์ด้วย

จากองค์ประกอบต่างๆที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ต่างแสดงถึงอัตลักษณ์ความเป็นมอญที่จะหา ดูไม่ได้ในช่วงเวลาปกติ คงจะมีก็แต่ในช่วงเวลาพิเศษ เช่น ในวันที่มีพิธีรำผีเท่านั้น ทั้งนี้ ก็เนื่องมาจาก ปัจจุบันสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยเชื้อสายมอญได้ถูกความเจริญทางด้านวัตถุและวัฒนธรรม เข้ามาเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขามากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการสนทนากันด้วยภาษามอญ หรือการแต่งกายแบบมอญ ซึ่งถ้าไม่ใช่วันที่มีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในช่วงเทศกาลสำคัญ แล้ว ก็แทบจะไม่มีโอกาสแสดงออกกันเลย ดังนั้น เมื่อจัดพิธีรำผีขึ้นมา พวกเขาจึงพร้อมใจกันที่จะ แสดงความเป็นมอญให้คนทั่วไปได้เห็นว่า พวกเขาภาคภูมิใจมากเพียงใดที่ได้เกิดมามีเชื้อสายมอญ

4.3 พิธีรำผีในฐานะเป็นศูนย์รวมใจของชาวไทยเชื้อสายมอญ

พิธีบูชาผีบรรพบุรุษ (Ancestor Worship) นับเป็นรูปแบบของศาสนาความเชื่อที่ถือว่า เก่าแก่ที่สุด และอยู่ในยุคแรกสุดของพัฒนาการความเชื่อของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อใน วิญญาณนิยม (Animism)

ในสังคมที่สืบเชื้อสายทางผู้ชาย เช่น สังคมมอญ เมื่อผู้ชายอยู่ในฐานะหัวหน้า ดังเช่นเจ้าพ่อ เว้ชะราวในฐานะเป็นแม่ทัพ เป็นนักรบผู้กล้าหาญของชาวมอญในตำบลเว้ชะราว ดังนั้น เมื่อมีการ อพยพย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในเมืองไทย ชาวบ้านจึงได้อัญเชิญรูปสลักไม้ของเจ้าพ่อเว้ชะราวมาด้วย พร้อมทั้งอัญเชิญวิญญาณของท่านให้มาคอยดูแล คุ่มครองชาวมอญจากตำบลเว้ชะราวที่อพยพมา ครั้งนี้ให้ได้รับความปลอดภัย

พิธีเช่นไหว้บวงสรวงของกลุ่มชนต่างๆ มักขึ้นอยู่กับทัศนคติที่มีต่อผีแตกต่างกัน ชาวบ้าน เว้ชะราวเชื่อกันว่า ผีบรรพบุรุษยังคงคอยช่วยเหลือ ดูแล คุ่มครองลูกหลานของตนอยู่เหมือนเดิม ดังนั้น ถ้าลูกหลานประพฤติตนไม่เหมาะสม หรือผิดธรรมเนียมของชาวมอญที่เคยยึดถือปฏิบัติกันมา ผีก็ อาจจะดลบันดาลให้เกิดภัยพิบัติต่าง ๆ นานา ดังนั้น จึงต้องจัดพิธีรำผีขึ้นเพื่อเป็นการขอขมา

ตามแนวความคิดของมาลินอฟสกี (Malinowski) นักมานุษยวิทยาในสำนักหน้าที่นิยมที่ กล่าวว่า ความเชื่อในอำนาจเวทมนตร์และสิ่งมีอำนาจของมนุษย์ เป็นการตอบสนองของความ ต้องการ เมื่อมนุษย์รู้สึกตัวว่าไม่มั่นคง ไม่สามารถฟันฝ่าอุปสรรคนั้นๆ ได้ ดังนั้น เมื่อมนุษย์รู้สึกไม่มั่นคงใน

ชีวิต ไม่ปลอดภัย หรืออยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านของชีวิต การหันเข้าหาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ อาจเป็นสิ่งที่ทำให้เขาผ่านพ้นวิกฤตของชีวิตในช่วงเวลานั้นไปได้ ดังนั้น การประกอบพิธีกรรมจึงเป็นการช่วยลดความตึงเครียดและความกังวลใจ การบนบานศาลกล่าวต่อผีบรรพบุรุษเป็นอีกทางหนึ่งที่ชาวบ้านถือว่าเป็นทางออกสุดท้าย หลังจากหมดทางอื่นที่จะแก้ไขได้แล้ว

ระบบความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา จัดเป็นสถาบันทางสังคมที่ช่วยให้เกิดการจัดระเบียบทางสังคมขึ้น ซึ่งคนในแต่ละกลุ่มชนต่างก็มีวัฒนธรรม ความเชื่อเป็นของตนเอง ในทุกสังคมจะมีความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติทั้งสิ้น ซึ่งจะพบได้จากเรื่องของศาสนา ตลอดจนพิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีอันเนื่องมาจากความเชื่อ เช่น พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในสังคม อาจกล่าวได้ว่าการประกอบพิธีกรรมคือการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ของคนรุ่นก่อนให้แก่รุ่นต่อๆมา⁹ ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปแล้วแต่ภูมิภาคและเหตุการณ์ แต่ก็มีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือเพื่อความอยู่รอดและความมั่นคงของชุมชน

ในการจัดกลุ่มชาติพันธุ์จำเป็นต้องมีกลุ่ม (Group) ประวัติ (history) และเอกลักษณ์ (identity) และในพิธีกรรมมีพลังงานทำให้มีบุคคลมาร่วมกันเป็นกลุ่ม สร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อทำให้กลุ่มสามารถดำรงอยู่ได้ ในขณะเดียวกันพิธีกรรมก็เป็นการแสดงให้เห็นถึงนิทานปรัมปราซึ่งเปรียบได้กับก้อนผลึกหรือเนื้อแท้ของสิ่งต่างๆ ที่กลุ่มสังคมได้สั่งสมเป็นเวลานาน⁹

จากการให้ผู้เข้าร่วมในพิธีรำผีตอบแบบสัมภาษณ์จำนวน 200 ชุด ผลจากการสำรวจพบว่า ผู้ที่เข้าร่วมพิธีแบ่งตามชาติพันธุ์ได้ดังนี้

- มอญ 43 %
- มอญปนไทย 40 %
- ไทย 12 %
- กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ 5 %

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้ที่เข้ามาร่วมในพิธีส่วนใหญ่ คือประมาณ 83% นั้น เป็นคนมอญ และคนมอญปนไทย ทั้งที่อยู่ในหมู่บ้านเวชะราว หมู่บ้านใกล้เคียง หรือแม้แต่จะมาจากจังหวัดต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น กรุงเทพฯ นนทบุรี ปทุมธานี ตรัง เชียงใหม่ และใน 83% นี้ หรือประมาณ 166 คน ของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ทั้งหมด เป็นผู้เข้าร่วมพิธีรำผีทุกปี นับตั้งแต่จำความได้

⁹ ประมวญ ดิคคินสัน. คติชาวบ้าน : การศึกษาในด้านมานุษยวิทยา , กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2521.

⁹ อรรถาโท โอชิมา. ชีวิต พิธีกรรม และเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนมอญในเมืองไทย, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536.

โดยได้ติดตามมากับพ่อแม่ หรือปู่ย่าตายาย เป็นจำนวนถึง 69 % โดยสามารถแจกแจงเป็นอัตราส่วนได้ดังนี้

● เข้าร่วมเป็นประจำทุกปี	จำนวน	69%
● เข้าร่วมเกือบทุกปี (ติดธุระเป็นบางปี)	จำนวน	15%
● เข้าร่วมเพียงบางปีที่มีโอกาส	จำนวน	8%
● เข้าร่วมเป็นปีแรก	จำนวน	8%

ถ้าเราจะมาพิจารณาถึงเหตุผลในการเข้าร่วมในพิธีจะพบว่าก็แตกต่างกัน ในส่วนของคนที่มิเชื่อสาขามอญนั้นเข้ามาร่วมในพิธีด้วยเหตุผลคือสำนึกในความเป็นชาติพันธุ์มอญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิธีรำผีถือเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบูชาผีบรรพบุรุษของตน ถ้าแม่ในลูกหลานบ้านใดไม่เข้าร่วมจะถือว่า ไม่มีความกตัญญูและสำนึกในชาติกำเนิดของตน ก็จะเป็นที่รังเกียจของญาติพี่น้องรวมทั้งคนในหมู่บ้าน ส่วนคนไทยเชื่อสาขามอญที่มาจากท้องถิ่นอื่นนั้น ส่วนหนึ่งเป็นญาติพี่น้องของคนในหมู่บ้าน อีกส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่อยากเข้ามามีส่วนร่วมในพิธี โดยผู้ให้สัมภาษณ์บางคนให้เหตุผลว่า เมื่อก่อนในหมู่บ้านของตนเคยมีพิธีรำผีจัดกันเป็นประจำทุกปี แต่มาระยะหลังเมื่อความเจริญเข้ามาสู่หมู่บ้านมากขึ้น จึงทำให้พิธีรำผีนั้นลี้ลับเล็กลงไป พอทราบว่าหมู่บ้านเวะระราวยังมีการจัดพิธีรำผีอยู่ จึงได้เดินทางมาร่วมพิธี โดยหวังว่าจะได้มาพบปะกับคนร่วมชาติพันธุ์เดียวกันด้วย จากเหตุผลของการเข้าร่วมพิธีข้างต้น จึงเป็นการสนับสนุนคำกล่าวของ อะระระโท โອຮີມາ ที่ว่า “พิธีกรรมมีพลังทำให้มีบุคคลมาร่วมกันเป็นกลุ่ม สร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อให้กลุ่มสามารถดำรงอยู่ได้”

ในส่วนของ 17% ที่เหลือนั้น ซึ่งเป็นคนไทยและคนชาติพันธุ์อื่น ส่วนหนึ่งจะเป็นผู้ที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ เนื่องจากเมื่อปี พ.ศ.2544 ที่ผ่านมามีการสร้างทาวนเฮ้าส์บริเวณด้านหน้าของหมู่บ้าน อีกส่วนหนึ่งจะเป็นเพื่อนฝูงของคนในหมู่บ้าน ที่พอทราบข่าวจึงติดตามมาดูพิธีกรรมนี้ด้วยความสนใจ อยากรู้ อยากเห็น โดยคนกลุ่มนี้จะมาเข้าร่วมในพิธีแบบไม่มีส่วนร่วม คือไม่มีสิทธิที่จะเข้าไปในเขตปะรำพิธี หรือเข้าไปร่วมรำถวาย แต่สามารถขึ้นไปกราบเจ้าพ่อเจ้าแม่บนศาลได้

พิธีกรรมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคล และทำให้สังคมมีความรู้สึกร่วมกัน การรวมกลุ่มประกอบพิธีกรรม เกิดจากการที่มนุษย์พยายามจะปรึกษาหารือ พบปะ มีปฏิสัมพันธ์ และต้องการจะสื่อความหมายอะไรบางอย่างแก่ผู้เข้าร่วมพิธีกรรม ดังนั้น พิธีรำผีบวงสรวงเจ้าพ่อเจ้าแม่ของหมู่บ้านเวะระราวจึงจัดขึ้นเพื่อเป็นการบอกกล่าวขอบคุณผีบรรพบุรุษ ที่ได้ช่วยดูแลรักษาหมู่บ้านและคนในหมู่บ้านให้อยู่เย็นเป็นสุขขจัดปัดเป่าโรคภัยไข้เจ็บปราศจากภัยอันตรายที่จะมากล้ำกรายคนในหมู่บ้าน ให้ชาวบ้านทำการเกษตรได้ผลผลิตดี น้ำท่าอุดมสมบูรณ์ ฝนตกต้องตามฤดูกาล เป็นต้น

เดอว์เคอิม (Durkheim) กล่าวถึงหน้าที่ของพิธีกรรมไว้ว่า พิธีกรรมช่วยกระชับความสัมพันธ์ของคนในสังคมให้แน่นแฟ้น ทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่นในสังคม (Social Solidarity) และทำให้สังคมดำรงอยู่ได้ต่อไป พิธีกรรมนี้มีหน้าที่สำคัญ คือ ทำให้คนในชุมชนมารวมกัน เกิดการผนึกกันทางสังคม เกิดความรักใคร่สามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน อันเป็นส่วนสำคัญทำให้ชุมชนเข้มแข็ง รู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งในสังคม

ฉวีวรรณ ควรแสง ได้เขียนถึงพิธีรำผีเจ้าพ่อเจ้าแม่ของหมู่บ้านเว้ชะราว ในหนังสือผลึกสัมพันธ์รามัญ – ไทย ไว้ตอนหนึ่งว่า

“เมื่อถึงกำหนดวันสงกรานต์ หลังจากที่ชาวบ้านทำบุญกันตามประเพณีแล้ว ก็จะร่วมกันจัดพิธีรำผีถวายเจ้าพ่อและเจ้าแม่ด้วยเครื่องหอมและดอกไม้ เพื่อให้ดวงวิญญาณของท่านมีความสุขและมาร่วมสนุกด้วย ลูกหลานชาวเว้ชะราวเมื่อถึงวันนี้ไม่ว่าอยู่ที่ใดก็จะกลับมาไหว้เจ้าพ่อและเจ้าแม่ นอกเสียจากจะมีเหตุสุดวิสัยอย่างเล็งไม่ได้เท่านั้น”¹⁰

สำหรับหน้าที่ของพิธีกรรมตามที่กล่าวไปแล้วข้างต้นนั้น เอกรินทร์ พึ่งประชา ได้กล่าวถึงบทบาทของพิธีกรรมอันสืบเนื่องมาจากความเชื่อเรื่องผีบ้านมอญ ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของเดอว์เคอิมบางประการ ไว้ดังนี้

“อย่างไรก็ตาม สาระสำคัญของความเชื่อต่อผีบ้านมอญทั้งหมด ก็มีจุดร่วมเดียวกัน กล่าวคือเป็นพิธีกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงสายใยแห่งความผูกพัน ระหว่างลูกหลานกับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ โดยมีข้อห้ามต่างๆมากมายที่ถูกออกแบบอย่างเป็นระเบียบ และมีระบบ สร้างเป็นจารีตและธรรมเนียมปฏิบัติให้ลูกหลานเชื่อสายนมอญพึงปฏิบัติ

อีกทั้งการโจษจันถึงเหตุเภทภัยต่างๆานา ทั้งที่เกิดขึ้นจริงหรือเป็นเพียงคำเล่าลือในวิถีการดำเนินชีวิตแง่มุมต่างๆ ทั้งปัญหาการทำกิน ปัญหาชีวิตและปัญหาเจ็บไข้ได้ป่วย ล้วนถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการต่อรองให้ลูกหลานเชื่อสายนมอญพึงปฏิบัติให้อยู่ในกรอบแห่งครรลองของสังคมได้อย่างแยบยล”¹¹

สำหรับพิธีรำผีของชาวบ้านเว้ชะราว บทบาทหน้าที่ที่เห็นได้อย่างเด่นชัดที่สุดก็คงจะเป็นในด้านการจัดระเบียบวินัยให้กับสมาชิกในครอบครัว พิธีรำผีสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องการให้ความเคารพวิญญาณบรรพบุรุษ โดยใช้ระบบเครือญาติเป็นการจัดระเบียบในครอบครัว ถ้าสมาชิกในครอบครัวทำผิดข้อกำหนดที่วางไว้ หรือประพฤติผิดศีลธรรม ชีวิตจะพบกับภัยพิบัติ ไม่เฉพาะแต่ตัวเองเท่านั้น แต่อาจจะรวมถึงสมาชิกคนอื่นๆในครอบครัวด้วยก็เป็นได้ เมื่อมีความเชื่อเช่นนี้แล้ว

¹⁰ ฉวีวรรณ ควรแสง. ประเพณีรำเจ้าพ่อของหมู่บ้านเว้ชะราว ใน *ผลึกสัมพันธ์รามัญ – ไทย*, หน้า 40.

¹¹ เอกรินทร์ พึ่งประชา. ผีบ้านมอญ : อำนาจและพลังแห่งการต่อรอง ใน *ศิลปวัฒนธรรม ฉบับที่ 278*, 2545.

ทุกคนก็จะไม่กล้าทำผิด ลูกหลานทุกคนจะต้องให้ความเคารพผู้อาวุโสในบ้าน และเคารพเจ้าพ่อ
 เจ้าแม่ประจำหมู่บ้าน เมื่อถึงวันพิธีรำผีก็จะต้องมาเข้าร่วมพิธีโดยพร้อมเพรียงกัน

ภาพประกอบที่ 40

ชาวบ้านทั้งในและนอกหมู่บ้านเวะระราวทยอยกันมาไหว้ศาลเจ้าพ่อในวันรำผีตั้งแต่เช้าจรดเย็น

ในพิธีรำผี ร่างทรงซึ่งทำหน้าที่แทนเจ้าพ่อเจ้าแม่ประจำหมู่บ้าน จะอบรมสั่งสอนชาวบ้านทุกคนให้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี โดยให้สามัคคีช่วยเหลือกันในหมู่บ้านดีที่หนึ่ง และคนในหมู่บ้านเดียวกันต้องรักใคร่กัน ไม่ว่าจะคนไทยหรือเป็นมอญ หากคนในหมู่บ้านทะเลาะกันจะทำให้เจ้าพ่อไม่พอใจและอาจลงโทษให้มีอันเป็นไปต่าง ๆ นานาได้ เช่น เจ็บป่วยโดยไม่รู้สาเหตุ หรือเมื่อเจ็บป่วยก็ไม่สามารถรักษาให้หายได้ ต้องมาทำพิธีรำผีจึงจะหาย เป็นต้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพประกอบที่ 41

พวงมาลัยนับร้อยพวงที่ชาวบ้านนำมาถวายเจ้าพ่อในวันพิธีรำผี

เมื่อผู้วิจัยได้นำผลการสำรวจจากการตอบแบบสัมภาษณ์ ของผู้เข้าร่วมพิธีรำผีบวงสรวงเจ้าพ่อเจ้าแม่เว้ชะราว ที่ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่อง บทบาทหน้าที่ของพิธีรำผีที่มีต่อชุมชน จึงสามารถแจกแจงความถี่ได้ดังนี้

	ความถี่
1. เป็นศูนย์รวมใจ สร้างความสามัคคีให้แก่ชุมชนในหมู่บ้าน	84
2. เป็นศูนย์รวมใจสร้างความสามัคคีให้แก่ชาวไทยเชื้อสายมอญที่มา ร่วมงาน ทั้งที่อยู่หมู่บ้านและจากหมู่บ้านอื่น ๆ ด้วย	77
3. เป็นที่พึ่งทางใจให้แก่คนในหมู่บ้านที่มีเรื่องเดือดร้อน	73
4. แสดงความเป็นมอญของชุมชนเว้ชะราว	71
5. สร้างความสำนึกและเกิดความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ของบรรพบุรุษชาวมอญ	53
6. สร้างความสัมพันธ์อันดีให้กับคนในครอบครัวและตระกูลเดียวกัน ไว้แน่นเหนียวแน่น	47

จากผลการสำรวจสรุปได้ว่า พิธีรำผีมีหน้าที่หลักต่อชาวไทยเชื้อสายมอญดังนี้

1. เพื่อเป็นการแสดงถึงความกตัญญูเวทีต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว
2. เพื่อเป็นการพบปะสังสรรค์ รวมญาติพี่น้องของกลุ่มตระกูลที่นับถือผีเดียวกัน ซึ่งแยกย้ายไปอยู่ที่ต่าง ๆ ให้กลับมารวมกัน เมื่อมีการประกอบพิธีกรรม
3. ทำให้เกิดความสบายใจ เกิดกำลังใจในการที่จะต่อสู้กับโรคภัยไข้เจ็บหรืออุปสรรคต่าง ๆ
4. เพื่อเป็นการสืบทอดทางวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมของชาวมอญไว้ ให้เด็กรุ่นหลังสำนึกในชาติพันธุ์ของตน

ดังนั้น บทบาทหน้าที่ของพิธีรำผี ความสำคัญและความหมายที่มีต่อคนในหมู่บ้านเดียวกันก็คือ สร้างความสามัคคีให้แก่อนในชุมชนவேชารวมทั้งชาวไทยเชื้อสายมอญจากชุมชนอื่นๆ ด้วยมีความสำนึกในชาติพันธุ์และความเชื่อในผีบรรพบุรุษเดียวกันแสดงความสัมพันธ์ของเครือญาติที่มีชีวิตอยู่ นอกจากเป็นเครือญาติเดียวกันแล้ว ยังรวมถึงแสดงความสัมพันธ์ในด้านสังคม คือ เป็นผู้ที่อยู่พบมาจากถิ่นฐานเดียวกัน ตกทุกข์ได้ยากลำบากมาพร้อมกัน ดังนั้น เมื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองไทย จึงมีความรักความผูกพันต่อกันเหมือนเครือญาติ ทุกครั้งที่มีการจัดพิธีรำผี ญาติพี่น้องลูกหลานทั้งหมดจะต้องมาร่วมพิธี ไม่ว่าจะย้ายไปอยู่ที่อื่นทั้งหมดแล้วก็ตาม และเมื่อเสร็จพิธีจะร่วมกันของเช่นไหว้เพื่อแสดงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและเพื่อเป็นสิริมงคลกับตนเอง การที่เครือญาติมาร่วมพิธีรำผีจึงหมายถึงการยอมรับผีบรรพบุรุษร่วมกัน

พิธีรำผีนอกจากเป็นพิธีกรรมที่จัดเพื่อบวงสรวงเจ้าพ่อเจ้าแม่ แสดงความกตัญญูรู้คุณต่อผีบรรพบุรุษที่คุ้มครองและอำนวยความสะดวกให้คนในหมู่บ้านสมความปรารถนาแล้ว ยังเป็นการเฉลิมฉลองเนื่องในโอกาสที่ทุกคนได้หยุดพักผ่อนหลังจากหมดฤดูเก็บเกี่ยว หยุดงานที่ต้องตรากตรำกันมาตลอดทั้งปี เพื่อผ่อนคลายทั้งกายและใจ หมู่สาวได้พบปะกัน และร่วมสืบทอดวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชาวมอญให้คงอยู่ต่อไป

พิธีกรรมต่าง ๆ ที่แสดงประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ชาวมอญนั้น เป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับการนับถือผีเท่านั้น ในพิธีกรรมเกี่ยวกับวัฏจักรชีวิตของตนมอญและพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ไม่มีสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นประวัติศาสตร์ของชาติพันธุ์มอญ จึงสามารถกล่าวได้ว่าพิธีกรรมเกี่ยวกับการนับถือผีมีหน้าที่สำคัญต่อการสืบประวัติของชาติพันธุ์มอญ¹² ในพิธีรำผีนั้น แสดงให้เห็นถึงประวัติของชาติพันธุ์มอญ รวมทั้งประวัติของผีบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อชุมชนในอดีตได้ปรากฏให้

¹² อระโท โอชิตา. ชีวิต พิธีกรรม และเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนมอญในเมืองไทย , วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536.

ทราบโดยทั่วถึงกันอีกครั้งในปะรำพิธี ทำให้สมาชิกทุกคนในชุมชนได้ตระหนักว่าตนเองมีสายเลือดของชาวมอญ พิธีรำผีจึงเป็นพิธีที่ทำให้เอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์มั่นคงและเด่นชัดขึ้น รวมทั้งกลไกสำคัญอย่างหนึ่งในการธำรงเอกลักษณ์ชาติพันธุ์มอญ

พิธีรำผีของชาวมอญแสดงให้เห็นถึงความสำนึกในชาติพันธุ์มอญ และความผูกพันที่เข้มแข็งระหว่างสมาชิกในครอบครัวตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พิธีกรรมช่วยรักษาความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นในครอบครัว ส่วนผีบรรพบุรุษในพิธีมีหน้าที่ปกป้องรักษาผู้คนในหมู่บ้านให้อยู่รอดปลอดภัย รวมถึงควบคุมให้สมาชิกทุกคนในหมู่บ้านประพฤติตนอยู่ในทำนองคลองธรรมด้วย นับเป็นความคิดอันชาญฉลาดของผู้นำหมู่บ้านที่พยายามอนุรักษ์พิธีกรรมนี้ไว้ เพื่อเป็นเครื่องมือในการปกครองสมาชิกในหมู่บ้านให้เกิดสำนึกรักบ้านเกิด ไม่ลืมชาติพันธุ์ ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม เพราะความเชื่อความศรัทธาที่มีต่อเจ้าพ่อผีบรรพบุรุษของพวกเขา จะสามารถบันดาลให้เกิดความหายหน้าได้ถ้ากระทำผิด และบันดาลให้ชีวิตประสบแต่ความสุขความสำเร็จได้ถ้าประพฤติดี.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย